

Onsdagen den 17 november

Kl. 10.00

*Riksdagens revision
av statsförvaltning-
en*

§ 1 Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1976/77:10 till justitieutskottet

1976/77:27 till konstitutionsutskottet

1976/77:32 till lagutskottet

1976/77:41 till skatteutskottet

1976/77:43 till konstitutionsutskottet

§ 3 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1976/77:47.

§ 4 Riksdagens revision av statsförvaltningen

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:4 med anledning av motion om riksdagens revision av statsförvaltningen.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! I konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:4 behandlas en motion som jag och några medmotionärer har väckt om en utredning om organisationen av riksdagens revision. I motionen skisserar vi en tänkt organisation, där utskotten skulle vara granskare i stället för det särskilda organ som finns i dag, nämligen riksdagens revisorer, också kallat statsrevisionen. Konstitutionsutskottets hemställer utmynnar i ett yrkande om avslag på motionen.

Bakgrunden till det utredningskrav vi ställer i vår motion är att det efter införandet av den nya utskottsorganisationen finns möjligheter för alla utskott att direkt gå in och granska sin del av statsverksamheten. Att dessa möjligheter finns konstaterades också i propositionen 1973:90 med förslag till ny regeringsform, där departementschefen liksom grundlagberedningen ansåg att den nya, på ämnesindelning grundade utskottsorganisationen väl lämpade sig för kontinuerlig granskning av resultatet av det statliga reformarbetet. Några förslag om en ändring lades emellertid icke fram vid detta tillfälle.

Nu har emellertid utskottsorganisationen varit i verksamhet i sex år. Jag tror att flertalet av riksdagens ledamöter liksom jag anser att den nya organisationen fungerar bra. Redan nu har utskotten möjlighet att granska den statliga verksamheten i samband med behandlingen av bud-

Onsdagen den
17 november 1976

*Riksdagens revision
av statsförvaltning-
en*

getpropositionen. I likhet med riksrevisionsverket anser jag att man bör organisera verksamheten så, att något dubbelarbete icke äger rum.

I den utredning som riksdagens revisorer tillkallat med uppgift att se över personalorganisationen inom riksdagens revisorers kansli skall man också undersöka uppläggnings av revisionens arbete och arbetsrutiner, så att inte onödigt dubbelarbete förekommer. Det visar ju att den nuvarande ordningen icke är tillfredsställande, och detta borde ha lett till att konstitutionsutskottets yrkande hade utmynnat i ett tillstyrkande av motionen. För vad är det vi begär? Jo, att riksdagen skall föranstalta om en allsidig utredning av riksdagens revision, eftersom den är för svag. Vi har skisserat att överlåtelse av revisionen till utskotten skall prövas liksom andra uppslag.

Konstitutionsutskottet anser att frågan är av stort principiellt intresse, men instämmer i vad riksdagsrevisorerna framhåller i sitt remissyttrande, nämligen att det är tvivelaktigt om man skall ålägga utskotten eller vissa utskottsledamöter att utföra sådana förvaltningsrevisionsuppgifter som nu ankommer på riksdagsrevisorerna. En stilla fråga: Är det skillnad på de riksdagsledamöter som nu har denna uppgift som riksdagsrevisorer och på samma ledamöter om de får uppdraget direkt i utskottet?

Riksdagsrevisorerna har också en annan invändning som jag anser är anmärkningsvärd. De skriver att om man lade över arbetet på utskotten skulle det betyda att ett stort antal riksdagsledamöter skulle få ett begränsat utrymme att ägna sig åt riksdagsarbete av sedvanligt slag, åt annat politiskt arbete, åt kommunalt arbete och åt kontakterna med väljarkåren. Hur är det då att i dag vara riksdagsrevisor, när man har hela statsförvaltningen att granska? Enligt revisorernas egen uppfattning måste detta vara ett heltidsarbete med en mycket stor portion övertid inlagd. Det var bl. a. mot denna bakgrund som vi ville sprida arbetsuppgifterna. Frågan uppmärksammas också i utskottsbetänkandet, där det anförs att denna fråga förtjänar ett närmare övervägande i lämpligt sammanhang. Man hänvisar till att den av talmanskonferensen tillsatta utredningen om riksdagens arbetsformer, om den finner det lämpligt, skall ta upp denna fråga till prövning – och även andra frågor rörande sambandet med riksdagens revisorer och utskotten.

Skall vi motionärer uppfatta det som en uppmaning till utredningen om riksdagens arbetsformer att även närmare granska hela problemet hur riksdagens eget granskningsarbete skall organiseras så att det blir effektivt, så att man undanröjer onödigt dubbelarbete och ger alla riksdagsledamöter möjlighet till även annat politiskt arbete? Om så är fallet har motionen fyllt sitt syfte. Om inte måste vi återkomma efter det att revisornas egen utredning är klar i slutet av december.

Så en sak till: Utskottet skriver i sin avslagsmotivering att utskottet anser att någon ändring beträffande riksdagsrevisorernas ställning inte f. n. bör komma till stånd. Då vill jag ställa frågan vilka som krävt en omedelbar ändring. Inte har vi motionärer gjort det. Vi ville ha en utredning. Kanske skall man tolka "f. n." på så sätt att även konsti-

tutionsutskottet anser att en ändring bör ske, men litet längre fram?

Herr talman! Det är inte rimligt att begära att revisorerna, som endast är tolv till antalet och har andra betydelsefulla uppgifter inom och utom riksdagen, skall kunna överblicka hela statsförvaltningen och därmed ha möjlighet att effektivt styra revisionsarbetet. Jag vill därför avslutningsvis slå fast att motionärernas avsikt är att ge riksdagens ledamöter bättre möjligheter att påverka och bedöma revisionsarbetet. Genom att engagera fler ledamöter än f. n. och använda den särskilda sakkunskap som ledamöterna förvärvat genom utskottsarbetet bör det vara möjligt att få ut betydligt mer än man nu får av riksdagens revision av statsförvaltningen.

Herr talman! I dagens läge avstår jag från att yrka bifall till motionen, vilket man inte heller kan göra med den kläm som finns. Jag avvaktar resultatet av det utredningsarbete som pågår och ber att därefter få återkomma.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Motionen 928, som herr Fagerlund nyss har talat om, innehåller ett mycket intressant uppslag, och det ger mig anledning att göra några kommentarer om det svenska revisionsväsendets organisation. Det är rätt givet att organisationen av den statliga revisionsverksamheten i vårt land måste göras med utgångspunkt i den organisation som präglar själva statsapparaten.

Vad är det då som är typiskt för Sverige? Jo, det är vår rätt starka byggnad av stora ämbetsverk, medan vi däremot har ganska små departement. Det i sin tur leder till att vi måste ha dels en av regeringen ledd revision som består av revisionsverket och den interna statliga revisionen, dels en av riksdagen ledd revision. Det är beträffande denna senare som herr Fagerlund m. fl. i motionen anför att de vill ha ändringar till stånd. Så långt tror jag att herr Fagerlund och jag är överens, dvs. när det gäller själva bilden. Sedan återstår att hitta formerna för i första hand riksdagens revision.

Såsom framgår av utskottsbetänkandet har detta problem länge varit föremål för riksdagens uppmärksamhet, och det har herr Fagerlund kommenterat. Frågan togs upp inte minst i samband med grundlagsreformen 1973, då man gjorde den stora översynen. Det har förekommit resomang även efter 1973.

Motionen går ut på att utskotten, som numera efter grundlagsreformen är fackutskott, skall ytterligare engageras i sin granskningsuppgift. Så långt är också konstitutionsutskottet med på noterna och vi noterar – vilket herr Fagerlund är medveten om – att fackutskotten i dag kan utföra granskningsarbete och kan göra resor för att studera hur beslut har verkställts och andra aktuella frågeställningar. Man kan också via riksdagen ge statsrevisorerna granskningsuppdrag med anledning av vad som därvid iakttagits.

Men nu vill herr Fagerlund gå ett eller kanske t. o. m. flera steg längre,

Nr 28

Onsdagen den
17 november 1976

*Riksdagens revision
av statsförvaltningen*

Onsdagen den
17 november 1976

*Riksdagens revision
av statsförvaltning-
en*

och här skiljs våra vägar åtminstone för tillfället. Låt oss se på ett av dessa herr Fagerlunds steg! Han menar att varje fackutskott borde kunna ha en revisionsavdelning på fem ledamöter. Jag ställer frågan: Kan herr Fagerlunds eget utskott verkligen avvara fem ledamöter för granskningsuppgifter av detta slag, speciellt i vad avser revisionsuppgifterna? För sådana ändamål utses naturligtvis inte vilka som helst utan man tar topparna i utskotten – och dit räknar jag herr Fagerlund själv. Det betyder att man undandrar utskottet de värdefullaste personerna när det gäller det ordinarie utskottsarbetet.

Får jag se än erinra om att vi har en ganska färsk revisionsinstruktion. Den har inte varit i kraft i mer än två år. Det pågår också en rullande översyn. Förvaltningsexperter ser över arbetsformerna och analyserar det hittillsvarande arbetet vid riksdagsrevisorernas kansli. Att mot den bakgrunden starta en ny utredning kan inte vara befogat i dagens läge.

För att återgå till en med herr Fagerlunds linje parallell uppfattning vill jag säga att jag gärna håller med herr Fagerlund om att arbetsbelastningen på riksdagens revisorer i dag är för tung. Det måste allvarligt övervägas om det är lämpligt att de i fortsättningen skall kombinera sin tunga arbetsuppgift med att därjämte vara utskottsledamöter. Därmed tror jag att jag också har besvarat herr Fagerlunds frågor.

Konklusionen måste bli att ingen ändring skall ske i dag. Vi får avvakta den rullande utredning som pågår. Jag är glad åt att herr Fagerlund inte ville ställa något säryrkande. Jag kan för min del då yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Det verkar på herr Nordin som om vi i motionen hade föreslagit en omedelbar ändring, och därför vill jag läsa upp det sista som anförts i motionen, nämligen följande: "En utredning om statsrevisionens framtid bör inte begränsas till det uppslag som utarbetats i denna motion utan den bör även omfatta andra möjligheter som tillgodoser de grundläggande krav som ovan angivits."

Det är alltså fel när man säger att vi har bundit oss vid en viss lösning. Vad vi önskar är en effektivisering av revisionsarbetet. Vi menar att fler ledamöter av riksdagen skall få möjligheter att delta i detta arbete. Det är riktigt, som herr Nordin säger, att uppgiften att vara riksdagsrevisor i dag – och det framgår av riksdagsrevisorernas eget remissyttrande – måste vara mer än ett heltidsarbete. Det framhålls också i utskottsbetänkandet att det är svårt att samtidigt vara ordinarie ledamot av ett utskott. Varför då inte utreda hela problematiken i stället för att säga att man inte vill göra någonting? Vi är ju överens om att det finns problem i detta sammanhang.

Herr NORDIN (c):

Herr talman! Det är väl naturligt, herr Fagerlund, att utskottet och dess talesman tar fasta på vad herr Fagerlund konkret har uttryckt i

motionen. Vad herr Fagerlund anför rent allmänt, både i motionen och här i debatten, om att man skall göra en allmän översyn och analysera erfarenheter, det är ju vad riksdagsrevisorerna redan sysslar med. Den översynen pågår ju. Det är prövning av de konkreta uppslagen som vi har stannat för.

Och jag upprepar frågan, för jag måste få testa herr Fagerlund när det gäller det här konkreta uppslaget: Har man råd att avvara arbetskraft i utskotten – både tjänstemän och riksdagsledamöter – för de här uppgifterna? Tar man fem från varje utskott, betyder det att 80 ledamöter avdelas för revisionsuppgifter.

Någon erfarenhet av sådana här frågor måste jag säga att jag har, eftersom vi i konstitutionsutskottet från konstitutionell synpunkt granskar statsrådets arbete. Det händer allt som oftast att vi fastnar ganska ordentligt på en fråga. Jag erinrar mig att vi häromåret hade ett ärende uppe vid inte mindre än 23 sammanträden. Det tar alltså tid att revidera enligt den ordning som herr Fagerlunds motion ger anvisning om. Undra då på att vi har tagit fasta på det konkreta.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 5 Det statliga utredningsväsendet

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:5 med anledning av motioner om det statliga utredningsväsendet.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:169 av herr Fågelsbo (c), vari hemställes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att denna utfärdade rekommendationer om begränsning för att minska omfattningen av statliga utredningsbetänkanden,

1975/76:899 av herr Komstedt (m), vari hemställes att riksdagen uttalade att enmansutredningar endast i undantagsfall borde tillsättas samt att de parlamentariska utredningarna gavs så bred politisk bas som möjligt, och

1975/76:903 av herr Lövenborg m. fl. (vpk), vari hemställes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att åtgärder vidtogs i syfte att kraftigt reducera priserna på de statliga utredningsbetänkandena.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle förklara motionerna 1975/76:169, 1975/76:899 och 1975/76:903 besvarade med vad utskottet anförde.

Nr 28

Onsdagen den
17 november 1976

*Det statliga
utredningsväsendet*

Onsdagen den
17 november 1976

*Det statliga
utredningsväsendet*

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Under den allmänna motionstiden i år väckte jag motionen 899, som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande nr 5. Anledningen var, som framgår av motionen, att de statliga utredningarna i mycket stor omfattning under senare år har blivit enpersonsutredningar. Mot detta gjorde jag kritiska erinringar.

Från demokratisk synpunkt är det inte bra att regeringen – vi hade vid den tidpunkt då motionen väcktes som bekant en regering med annan ideologisk inriktning än den nuvarande – tar bort det breda parlamentariska inslaget i utredningar. Det finns säkert mycket att göra för att effektivisera utredningsarbetet, men detta behöver inte betyda att man bara ökar antalet enpersonsutredningar.

Nu skriver ett enigt utskott att man delar min uppfattning men att man inte finner det angeläget att avge någon viljeyttring. Det är den gamla klassiska formuleringen som utskotten använder. Jag har därför inte heller satt mitt hopp till att konstitutionsutskottet skall ändra på denna praxis, utan mitt hopp står naturligtvis till att den nya regeringen vid tillsättande av statliga utredningar i fortsättningen skall tillgodose dessa synpunkter, så att utredningarna åter får ett brett parlamentariskt inslag.

Herr talman! Jag dristar mig i dag inte till att ställa något yrkande, utan jag ser framtiden an med tillförsikt. Jag avstår alltså från att yrka bifall till motionen.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! I konstitutionsutskottets betänkande nr 5 behandlas motionen 1975/76:169, avlämnad av mig. I den motionen hemställer jag att riksdagen hos regeringen anhåller om att denna utfärdar rekommendationer om begränsning av det statliga utredningsväsendet.

Sedan min motion avlämnades har det ju hänt en hel del på detta område. Inom statsrådsberedningen har en särskild arbetsgrupp lämnat vissa förslag till reformer av utredningsarbetet. Tyvärr avvisar arbetsgruppen tanken på att utfärda rekommendationer för att minska utredningsbetänkandenas omfattning, vilket skulle innebära ekonomiska besparingar samtidigt som fler skulle ha möjlighet att läsa betänkandena. Man kan för resten fråga sig hur många som läser dem i dag.

Men en annan arbetsgrupp inom regeringens kansli har utgivit en försöksutgåva av en handbok, där man bl. a. säger att betänkanden skall vara koncentrerade och inriktade på väsentligheter. Man säger också att omfånget av ett betänkande normalt inte bör överstiga 300 trycksidor. Det är faktiskt samma antal sidor som jag har nämnt i min motion.

Herr talman! Allt detta noterar jag med största tacksamhet, och jag yrkar bifall till hemställan i konstitutionsutskottets betänkande nr 5.

Herr LÖVENBORG (vpk):

Herr talman! Vi var några som under den allmänna motionstiden författade den motion som har fått nummer 903. Vi gjorde det från flera utgångspunkter, bl. a. därför att vi tycker att det är viktigt att så många människor som möjligt får tillgång till all tänkbar sakinformation om planerade politiska ställningstaganden, förslag och överväganden som ju skildras i SOU:s betänkanden. De är en mycket viktig källa till information. Och den politiska debatten i speciella frågor intensifieras ofta i samband med att en utredning presenteras inför offentligheten.

Då är det också viktigt att så många intresserade som möjligt har tillgång till materialet och själva kan sätta sig in i det – och att kostnadsaspekten inte avhåller från inköp. Vi tycker inte att det ligger till på det sättet nu.

Viktiga utredningar som bildar grundvalen för en lång och intensiv debatt kan visserligen köpas i bokhandeln, men de har ofta ett pris som gör att många människor säkert avstår från att sätta sig in i grundmaterialet, dvs. SOU-betänkandet. Vi tycker inte att detta är en riktig ordning. Det rör sig om saker som är av vitalt intresse för varje medborgare, och då måste det också ligga i samhällets, i riksdagens intresse att så många som möjligt tar del av de synpunkter och förslag som förs fram. Vi anser att detta är angeläget från demokratisk synpunkt.

Det är mot den bakgrunden vi har reagerat mot den prispolitik som nu gäller för statliga utredningsbetänkanden. Vi har i motionen tagit några exempel som är belysande. Vi har noterat att en så viktig utredning som § 32-utredningen kostar 59:50 kr. och att två delar av utredningen Politik för regional balans kostar 48:75 kr. resp. 51 kr. Vi har en färsk utredning om arbetsmiljölagen med tre bilagor. Tillsammans kostar de 120 kr.

Vi vill mot den bakgrunden hävda att de höga priserna strider mot medborgarnas rätt till fullgod information, och de strider också mot den av riksdagen uttalade målsättningen att i största möjliga utsträckning försöka stimulera det politiska intresset och förbättra samhällsinformationen.

Vi har därför sagt att ett SOU-betänkande borde ha ett maximipris på förslagsvis 10 kr. Det skulle alltså vara en symbolisk prissättning som förhindrar missbruk av möjligheten till inköp men som lika fullt vidgar rätten och möjligheten för varje intresserad att sätta sig in i det värdefulla faktamaterial som ett SOU-betänkande utgör.

Konstitutionsutskottet har inte särskilt omsorgsfullt, tycker jag mig förstå, granskat vår motion. Argumentationen är synnerligen torftig. Mot den bakgrunden ber jag att få yrka bifall till vår motion 903.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Den svenska reformpolitiken vilar på en solid grund. Alla de stora samhällsförändringar som regering och riksdag beslutat om har varit föremål för ingående diskussion och debatt före beslutstillfället.

Nr 28

Onsdagen den
17 november 1976

*Det statliga
utredningsväsendet*

Det svenska utredningsväsendet kan – internationellt sett – sägas vara unikt när det gäller omfattning och noggrannhet. Många gånger kan man som politiker bli irriterad över den tid det tar att utreda olika frågor. Ofta har man hört politiska motståndare hävda, att nu har regeringen begravt den eller den frågan i en utredning. Förvisso kan det finnas anledning att effektivisera vårt utredningsväsende, påskynda arbetet och presentera utredningsresultaten på ett mera begripligt och koncentrerat sätt. För något år sedan drogs också riktlinjer upp för en effektivisering av utredningsväsendet. Detta skedde efter en utredning om utredningsväsendet.

För några år sedan krävde centerpartiet i en partimotion att utredningsväsendet skulle begränsas och antalet expertutredningar minska. I dechargedebatter och besparingsaktioner har man flera gånger hört moderater och folkpartister orera över den mängd utredningar som arbetar.

Lever då den förra oppositionen som den lär? Jag har låtit undersöka i vilken utsträckning de olika partierna och deras riksdagsmän under det senaste riksdagsåret agerat när det gäller krav på utredningar. Till begreppet utredning har då hänförts undersökning, kartläggning, översyn o. d., om kraven varit av mer omfattande karaktär.

Under riksmötet 1975/76 krävdes sammanlagt inte mindre än 531 utredningar i Sveriges riksdag. Den siffran skall jämföras med det antal utredningar som arbetade enligt kommittéberättelsen för 1976, nämligen 228. Av dessa 531 utredningskrav framfördes 126 i partimotioner. I 405 fall återfanns kraven i motioner som undertecknats av enskilda riksdagsledamöter. Naturligtvis har socialdemokraterna inte väckt några partimotioner med dylika krav, eftersom de har haft regeringsansvaret och den vägen kunnat initiera och tillsätta utredningar. När det gäller partimotioner har moderaterna agerat flitigast med 38 utredningskrav, tätt följda av vpk med 35, folkpartiet med 31 och centerpartiet med 22. Intressant är att notera att den splittring i de stora, grundläggande politiska frågorna som kännetecknade de borgerliga partierna när de befann sig i oppositionsställning återfanns även när det gällde att ställa krav på att utredningsmaskineriet skulle sättas i gång. Inte i ett enda fall har de kunnat ena sig om gemensamma partimotioner när det gäller krav på underlag för reformarbetet. Det är väl ändå, herr talman, för att få underlag för beslutsfattandet som man ställer utredningskraven? Eller har man – hemska tanke – gjort det för att föra undan svåra frågor från den aktuella debatten?

När det gäller de enskilda riksdagsmännens agerande leder centerpartiet utredningsligan skyhögt. Inte mindre än 120 utredningskrav återfinns i enskilda centerpartimotioner under riksmötet 1975/76, medan moderaterna krävt 64 utredningar. Av socialdemokratiska ledamöter har i 52 motioner ställts krav på utredning eller översyn av någon fråga. Av de sammanlagt 295 enskilda utredningskraven svarar oppositionspartierna för inte mindre än 243 eller över 82 %.

De av regeringen tillsatta expertutredningarna har ofta kritiserats av

oppositionen, som i stället krävt parlamentariska utredningar. Herr Komstedt stod nyss här i talarstolen och argumenterade i enlighet med de intentionerna. Själv agerar man dock annorlunda i sina motioner, där den alldeles övervägande delen av de utredningar som man önskar få till stånd skall utföras av s. k. experter. Det är de av folkpartiet så starkt kritiserade byråkraterna som man vill utnyttja i utredningssammanhangen. Vi kan verkligen säga att man i sina motioner från den förra oppositionens sida drivit en sysselsättningsskapande politik för byråkrater. Hela det svenska utredningsmaskineriet skulle ha kollapsat om riksdagen hade bifallit alla de krav som framförts. Av de 395 motioner som behandlades t. o. m. vårriksdagen – en del har alltså uppskjutits till inneverande riksmöte – har endast 39 resulterat i att den utredning som krävts bifallits av riksdagen, dock i många fall som en följd av borgerliga lottvinster.

Även om det är många intressanta utredningsfrågor som man aktualiserat i sina riksdagsmotioner under senare år, alltifrån nytt skattesystem (m), statliga bordeller (fp) eller burfåglarnas situation (c), så är det nog klokt av riksdagen att ransonera tillsättandet av olika utredningar. För den förra oppositionens utredningsraseri bevare oss kära riksdag!

Herr BOO (c):

Herr talman! Det finns anledning att starkt framhålla den betydelse som det statliga utredningsväsendet har i vårt land. Denna starka ställning är, som har sagts tidigare, en följd av den grundlighet och saklighet som av tradition präglar kommittéarbetet. Därtill kommer den viktiga remissbehandlingen av utredningsförslagen. Den stimulerar ju till en allmän debatt kring viktiga samhällsfrågor. Samtidigt får också statsmakterna ett allsidigt och bra underlag för besluten.

Ett brett parlamentariskt underlag i utredningar för politiska reformer är också självfallet utomordentligt betydelsefullt. Därigenom får man reformerna brett förankrade. Det måste vara en tillgång i ett demokratiskt system att tillämpa dessa vägar för att få fram underlag för besluten och också få diskussion om de reformer som skall genomföras. Med dessa principer i bakgrunden är det givetvis ändå nödvändigt att det görs en avvägning av hur utredningarna skall konstrueras och vilka frågor resp. utredningar skall ta upp. Herr Hugosson har ju här gett en beskrivning av hur önskemål har kommit från olika håll om utredningar och utredningarnas förankring. Det är ju så i en parlamentarism som vår, att när oppositionen för fram sina frågor är det naturligt att också fullfölja aktiviteterna med krav på utredningar och belysningar. Oppositionen har ju inte samma utredningsresurser som regeringssidan. Därför är det i komplicerade frågor helt omöjligt för en opposition att lägga fram färdiga förslag för riksdagens ställningstagande. Det är också i den belysningen som de redovisningar som här har gjorts skall ses.

Herr Hugosson säger mera allmänt att om alla dessa utredningsförslag skulle ha bifallits av riksdagen, så skulle hela det svenska utrednings-

Onsdagen den
17 november 1976

*Det statliga
utredningsväsendet*

maskineriet ha kollapsat. Ville man svara herr Hugosson direkt på den frågan litet syrligt skulle man kunna säga att vad som nu hänt är att den förra regeringen kollapsat, men jag vill endast poängtera att det är naturligt att oppositionen får sådana resurser att den i större utsträckning än nu kan lägga förslag på riksdagens bord.

Därutöver vill jag slå fast att det är nödvändigt, som också understryks i utskottets betänkande, att utredningarna lägger upp sitt arbete så och framför allt redovisar sitt material så att det blir överskådligt och lätt-tillgängligt för en bredare allmänhet. De direktiv i det avseendet som finns intagna i kommittéförfordningen 1976:119 är värdefulla som riktmärke för utredningarna i nuet och framöver. Jag är övertygad om att alla utredningar kommer att vara besjälade av en vilja att redovisa sina förslag ungeär efter det mönster som finns skissat i den nämnda kommittéförfordningen.

När det gäller utredningarna är det också en annan sak som bör finnas med vid bedömningen, och det är att utredningarna inte får omspanna alltför många år. Den som själv har deltagit i en utredning som har arbetat under ett tiotal år kan säkert intyga hur svårt det är att hålla ihop utredningen från dess början till dess slut. Det sker ju oerhört många förändringar under en så lång tidsepok. Jag vill därför i detta sammanhang understryka betydelsen av att man verkligen har en uppläggning tidsmässigt som passar in i den bild som ändå är en förutsättning för att en utredning skall kunna vara i alla delar aktuell då den läggs fram.

När det gäller tillgängligheten spelar självklart också priset en väsentlig roll. Jag vill gärna instämma i de synpunkterna – det har också utskottet gjort. Vad som nu reglerar prissättningen är det avtal som finns med Allmänna Förlaget. Det finns redovisat i utskottets betänkande på s. 7. Där görs sammanfattningen att minimipriset för offentliga utredningar skall sättas till 10 kr. och maximipriset till 70 kr. Men förlaget har efter samråd med finansdepartementet möjligheter att då efterfrågan är stor sätta ett lägre pris än det som betingas av de regler som finns i avtalet. Jag vill understryka att det är just detta som utredningen poängterar i sin skrivning.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Boo säger att det som reglerar priset är avtalet med Allmänna Förlaget, och så är det naturligtvis. Men utskottets talesman ger lika litet som utskottsbetänkandet någon hållbar motivering till att man inte kan göra SOU-betänkandena verkligt prisbilliga.

Jag nämnde i mitt första anförande några viktiga utredningar. Dit hör exempelvis § 32-utredningen, som kostar 59:50 kr. Det var kanske egentligen det som gjorde att vi skrev den här motionen. Debatten kring den utredningen var som alla vet synnerligen intensiv. Man blev kontaktad av många fackliga kamrater och intresserade som ville få tillgång till

den. Men även som riksdagsledamot har man som bekant begränsade möjligheter, och man var tvungen att hänvisa intresserade till bokhandeln. Det var flera som återkom bestörta över priset. Det står också klart för mig att många avstod från att sätta sig in i grundmaterialet just på grund av prissättningen.

Arbetsmiljöutredningen, som tillsammans med sina bilagor kostar 120 kr., är också ett exempel på en prissättning som jag tycker är olycklig, eftersom det rör sig om frågor som är oerhört viktiga för många människor i produktionslivet. Det handlar om behovet av gränsvärden, arbetsgivarernas skyldigheter, vilka ämnen som är farliga, var man kan överklaga, hur besvärsrätten fungerar osv.

Jag anser inte att detta är ett rimligt tillstånd. Det kan sägas att viktiga utredningar alltid refereras i press och andra massmedia, men det räcker inte. Varenda människa måste ha rätt och därmed också möjlighet att sätta sig in i utredningsmaterialet – det bör, som vi säger, vara en demokratisk rättighet. Det är det naturligtvis inte i verklig mening om priset för det är så högt att det avskräcker människor från att förvärva det.

Utskottet har, tycker jag, avstått från att fundera särdeles mycket på denna fråga och säger bara: "– – – liksom tidigare förutsätter utskottet vidare att denna information skall kunna erhållas utan alltför stora kostnader för den enskilde." Att utskottet tidigare har förutsatt detta har tydligen inte påverkat prissättningen. Jag tycker därför att formuleringen är skäligen meningslös och till intet förpliktande.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Konstitutionsutskottets ordförande herr Boo säger att oppositionens enda möjlighet är att via krav på utredningar i sina motioner aktualisera frågor. Herr Boo har större erfarenhet av att vara i oppositionsställning än jag, men vad jag reagerar emot var att man krävde en sådan mängd utredningar och att det inte fanns någon som helst samordning mellan de borgerliga partierna. Jag sade att 228 utredningar redan arbetade och man krävde ytterligare 531 utredningar.

Jag har, herr Boo, roat mig med att titta på hur många människor som i genomsnitt sitter i en utredning. Det är 10–12 personer. De arbetar i genomsnitt tre år. Om alla krav på utredningar hade bifallits skulle alltså ca 6 000 människor ha blivit engagerade i tre år. Det skulle, menade jag, ha medfört att hela det svenska utredningsväsendet hade kollapsat.

Jag delar uppfattningen att det är viktigt att utredningar tillsätts för att få fram ett ordentligt beslutsmaterial i stora och viktiga frågor. Jag delar också uppfattningen att det skall vara ett brett parlamentariskt inslag i utredningsväsendet. Men jag reagerar när man från den gamla oppositionens sida i motioner hävdar att det är den förra regeringen som har minskat det parlamentariska inslaget. Den överväldigande delen av krav på utredningar från oppositionspartierna har nämligen gällt s. k.

Onsdagen den
17 november 1976

*Det statliga
utredningsväsendet*

expertutredningar. Man skall, menar jag, leva som man lär. Det är min förhoppning att så blir fallet i fortsättningen.

Herr BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lövenborg återkommer till prissättningen. I den frågan vill jag ånyo understryka vad utskottet framhåller, att det är viktigt att allmänheten tillhandahålls ett material till ett pris som är så avvägt att det inte i kostnadshänseende läggs hinder i vägen. Jag vill också hänvisa till att det avtal som nu finns med Allmänna Förlaget ger möjlighet till särskilda ställningstaganden i de fall då det är särskilt stor efterfrågan på utredningsbetänkanden. Därutöver vill jag framhålla att utredningar ofta presenteras i sammanfattning i s. k. popuppplagor, som självklart kommer ut till lägre priser. Det är en riktig väg att gå. Det förekommer alltid en diskussion om uppläggnings av redovisningarna. Inte minst i TV-debatten i går kväll blev den frågan belyst – en del kräver fullständighet, andra vill ha mer generella redovisningar. Det borde därför finnas möjligheter att få den variant man önskar.

Därutöver vill jag säga att ett instämmande ånyo från riksdagen i vad utskottet här skriver ändå borde vara av betydelse för den fortsatta bedömningen av uppläggnings och prissättningen.

Sedan vill jag för herr Hugosson i korthet framhålla att jag inte sade att oppositionens enda möjlighet är att kräva en utredning. Vad jag sade var att oppositionen i de flesta fall inte har resurser att lägga fram färdiga förslag. Oppositionen tvingas då att hemställa att riksdagen hos regeringen begär en utredning, varigenom man får tillgång till de resurser regeringen har.

Jag vill än en gång understryka att det självfallet bör förekomma en avvägning mellan olika slag av utredningar. Men när det gäller de stora och tunga politiska reformutredningarna har jag samma uppfattning som herr Hugosson. Vi är alltså överens på den punkten.

Herr LÖVENBORG (vpk) kort genmäle:

Herr talman, Men, herr Boo, om man är överens om att så många människor som möjligt bör få tillgång till den information det här handlar om, måste man dra några praktiska konsekvenser av det. Herr Boo säger att förlaget har möjligheter att när det gäller utredningar som behandlar speciella frågor, för vilka man kan förvänta sig ett stort intresse, gå in för ett lägre pris. Men jag har redan genom en rad exempel visat att prissättningen inte rimmar med den goda ambitionen utan att utredningarna är för dyra, och det är ju egentligen det saken handlar om.

Jag vill än en gång slå fast att största möjliga information måste vara en demokratisk rättighet.

Vår ambition när vi sitter i utredningar – vare sig vi är riksdagsmän eller någonting annat – måste vara att så många som möjligt tar del av våra funderingar, diskuterar förslagen och lägger nya aspekter på frågorna. Har man den ambitionen bör priset vara symboliskt, och vi har

förslagsvis nämnt siffran 10 kr. Om affären går ihop eller inte måste vara av underordnad betydelse – värdet av information bör väga tyngre. Jag tycker att det är synd att utskottet inte delar vår mening därvidlag. Det kan jag inte finna att utskottet gör, eftersom man inte drar de praktiska konsekvenserna.

Herr talman! Jag ber alltså åter att få yrka bifall till vår motion.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp):

Herr talman! När jag hörde herr Hugosson kom jag osökt att tänka på en mycket rolig och framför allt mycket tankvärd bok som heter *Hur man ljuger med statistik*. Han gjorde inga som helst försök att kontrollera hur många av dessa utredningsförslag som var avsedda att gå till en annan sittande utredning. Han hade inte heller gjort några som helst försök att undersöka hur många av dessa utredningskrav som kunde rymmas inom samma utredning. Detta är ett par exempel på vad som har förbisetts.

Det egentligen enda som herr Hugosson lyckades bevisa var att under förra riksmötet satt socialdemokratin i regeringsställning och de nuvarande regeringspartierna i oppositionsställning, och det är ju inte någon speciell nyhet för kammarens ledamöter.

Herr HUGOSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom jag själv är statistiker skall jag delvis ge herr Lindahl i Hamburgsund rätt i att några av dessa utredningskrav förvisso innebär att någon redan tillsatt utredning skulle få uppdraget. Tyvärr har jag här inte den siffran, men det var en försvinnande liten del. Kvar står att man i över 500 motioner krävde utredningsaktiviteter – det är två och en halv gång så mycket som antalet redan arbetande utredningar med i genomsnitt tre år bakom sig. Det är alltså en relativt stor mängd krav man har fört fram. Även om det finns vissa statistiska hakar så är väl det korrekta intrycket att man verkligen försökt sätta i gång utredningsmaskineriet.

Herr LINDAHL i Hamburgsund (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var roligt att herr Hugosson i det här inlägget erkände vissa så att säga mindre missar. Vi får väl vänta och se hur läget är när socialdemokraterna har varit i opposition ett tag.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Den senaste polemiken har visat att herr Hugosson redan backat från sitt första ställningstagande, då han visade tabellerna över de tre icke socialistiska partiernas yrkanden i partimotioner och enskilda motioner om utredningar. Men det var ett av de arbetssätt vi hade att tillgå i oppositionsställning.

Kraven var, säger herr Hugosson, att en del av de begärda utredningarna skulle utföras av experter. Ja, bl. a. Men det betyder väl inte att

Onsdagen den
17 november 1976

*Det statliga
utredningsväsendet*

man därför kommer utanför det parlamentariska inslaget. Det finns experter även bland riksdagsmännen. Om herr Hugossons yttrande grundas på erfarenheter av att det inom den egna gruppen socialdemokratiska riksdagsmän inte finns några experter, så kan jag försäkra herr Hugosson att det gäller icke för hela kammaren.

Anledningen till att vi inom den tidigare oppositionen fick yrka på utredningar var att den socialdemokratiska regeringen mycket godtyckligt tillsatte sina utredningar. Därav följde bl. a. snedvridningen med ett ökat antal enpersonsutredningar, som jag har kritiserat i min motion och i tidigare inlägg i dag. Herr Hugosson lär sig väl, efter några år i oppositionsställning, hur man får jobba som oppositionspolitiker, när inte insynen i kansliet står till förfogande utan tillhör flydda dagar.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag har inte backat. Jag har sagt att man kanske i några fall krävde att en redan tillsatt utredning skulle få en ny arbetsuppgift, att det inte nödvändigtvis behövde bli en ny utredning. Men därmed har jag inte backat från grundprincipen, nämligen att man krävde mer arbete genom utredningar.

Jag vill också rätta herr Komstedt. Det var inte bara de borgerliga oppositionspartiernas utredningsförslag jag visade i tabellerna, utan jag visade även krav som framförts i enskilda socialdemokratiska motioner och i vpk-motioner.

Men det jag reagerade mot var att herr Komstedt i sin motion och i sitt inlägg här i dag hävdade att den socialdemokratiska regeringen bara tillsatte expertutredningar, när det alldeles övervägande kravet i de motionsyrkanden om utredningar som de tre borgerliga partierna förde fram under förra riksmötet just gick ut på att expertutredningar skulle tillsättas. Herr Komstedt bör väl efter de här åren i riksdagen veta att man skiljer mellan parlamentariska utredningar och expertutredningar. Därmed inte sagt annat än att det finns 349 experter i den här kammaren – experter på många olika områden. Men man gör ändå skillnad mellan expertutredningar och parlamentariska utredningar. Därtill kommer, herr Komstedt, att väldigt många av de utredningar som nu arbetar har tillsatts efter beslut som fattats i denna kammare. Det är alltså riksdagen som i stor utsträckning har ställt kraven på att de olika utredningarna skulle komma till.

Herr KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag måste be herr Hugosson att läsa riksdagens protokoll efter den här debatten. Jag har inte i tidigare inlägg i dag kritiserat experttillsättandet som sådant.

Men det här kan inte innebära – vilken statistik man än har att tillgå – att om man skall använda experter måste det bli fråga om enpersons-

utredningar. Det kan inte vara den allmänna uppfattningen, och det är detta jag har kritiserat i min motion.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 903 av herr Lövenborg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lövenborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 5 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 903.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lövenborg begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	301
Nej	–	15
Avstår	–	2

§ 6 Utvärdering av kommunindelningsreformens konsekvenser m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:6 angående motioner rörande en utvärdering av kommunindelningsreformens konsekvenser m. m.

Herr GUSTAFSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Kommunindelningsreformen har diskuterats i riksdagen vid olika tillfällen. I dag är upprinnelsen en motion från herr Jonnergård m. fl. centerpartister. De kommunaldemokratiska problem som diskuteras i motionen är värda all uppmärksamhet. Den socialdemokratiska utskottsminoritetens kritik gäller inte detta utan förslaget att en så genomgripande reform skall utvärderas efter endast några få år.

Jag är också av andra skäl ytterligare förvånad över att de borgerliga partierna just nu anser en utvärdering av kommunindelningsreformen nödvändig från kommunaldemokratisk synpunkt. Det är precis det som har skett oavbrutet sedan 1970. En stor parlamentarisk utredning har, enligt min mening på ett föredömligt sätt, gått igenom hela problematiken och har publicerat betänkande efter betänkande i nästan total enighet.

Nr 28

Onsdagen den
17 november 1976

*Utvärdering av
kommunindel-
ningsreformens
konsekvenser m. m.*

Onsdagen den
17 november 1976

*Utvärdering av
kommunindel-
ningsreformens
konsekvenser m. m.*

Förslagen har följts upp i en stor proposition som konstitutionsutskottet just nu håller på att behandla. Ett av de största samhällsforskningsprojekten någonsin här i landet, kommunalforskningsgruppen, har haft som huvudfrågeställning kommunindelningsreformens konsekvenser, i första hand för den kommunala demokratin. Forskningsarbetet har redovisats i 36 licentiat- eller doktorsavhandlingar och i fem volymer i skriftserien Den kommunala självstyrelsen. Arbetet pågår ännu.

Vad är det egentligen för material som saknas för bedömningarna av kommunindelningsreformens konsekvenser? Inte i någon annan fråga finns ett så rikligt och så genomarbetat material som här. De borgerliga partierna har nu regeringsmakten, och de kan använda detta rika material för att lägga fram de förslag som materialet kan ge anledning till. Men på detta område, som på flera andra, bedriver de en s. k. optisk politik. De vill ofta ge sken av att de är mera intresserade av kommunal demokrati än andra. Naturligtvis är det inte så. Vi kan ha olika meningar om på vilka vägar vi når bäst resultat, men att vi alla har i grunden samma intresse för den kommunala demokratin, det utgår jag ifrån.

Det skulle också vara otillfredsställande att begränsa utvärderingen till de demokratiska aspekterna, som motionärerna föreslår. Man kan vidare fråga sig om det ens är möjligt att göra en studie av detta slag. Varken politiker eller forskare kan säga hur det skulle ha varit om ingen reform genomförts. Kan vi inte få svar på den frågan, så förefaller det inte särskilt meningsfullt med en omfattande utvärdering. För oss politiker måste det väsentliga vara att reformera den verklighet som vi lever i. Det tjänar de enskilda människorna bäst.

Det är klart att en så genomgripande förändring i samhällsstrukturen som kommunindelningsreformen inte kan göras utan att det uppstår meningsmotsättningar. Det är också naturligt att det i ett öppet och av demokratiska värderingar präglat samhälle blir debatt om reformerna både före och efter genomförandet. Det är ett friskhetstecken i sig, och jag kan inte se något fel i att den debatten är engagerad och att argumenten skärps för och emot olika ståndpunkter. Förändringar av det här slaget har naturligtvis inte enbart fördelar eller enbart nackdelar. Det är emellertid ofta så att det som upplevs som negativt faller i ögonen, medan de positiva resultaten inte framstår som lika påtagliga och gripbara. För de borgerliga har detta i varje fall varit en realitet. Hälsan tiger som bekant still.

Kritikerna av kommunindelningsreformen redovisar enligt min mening inte hela sanningen. När statsmakterna 1962 fattade beslut om reformen stod man i själva verket i en valsituation. Alternativet hade varit att lyfta av kommunerna uppgifter och låta regionala eller centrala organ få ansvaret för dessa. En enhällig riksdag valde i stället att skapa förutsättningar för en stark kommunal självstyrelse och därmed lägga ut den nära medborgarna.

Den geografiska omdaningen av kommunerna var praktiskt taget helt genomförd för knappt tre år sedan. Det är ett kort tidsperspektiv när

det gäller att bedöma effekterna. Däremot kan vi konstatera att talet om mastodontkommuner saknar grund. En fjärdedel av landets kommuner har under 10 000 invånare, och mer än hälften av landets kommuner har mindre än 15 000 invånare.

Låt oss därför vara överens om att indelningsreformen var nödvändig. Jag ser den som en etapp på vägen att förstärka kommunernas roll i samhällsutvecklingen. Indelningen är viktig, den har grundläggande betydelse, men den ingår samtidigt som ett led i en större helhet.

Nu gäller det indelningsreformens fullföljande. Det jag syftar på är kommunernas allmänna roll i samhället. Hit hör förhållandet till statliga organ, kommunernas egen organisation och förvaltning, utvecklandet av den kommunala demokratin liksom samspelet mellan kommunen och medborgarna.

Genom tillkomsten av bärkraftiga kommuner har vi lagt en fast grund för fortsatt kommunalt reformarbete. Nu måste vi gå vidare med konkreta åtgärder som stärker den kommunala självstyrelsen. Den socialdemokratiska regeringen hade ett målinriktat program där viktiga punkter var

fördjupad kommunal demokrati,

minskad statlig detaljreglering av kommunerna,

decentralisering av beslut till lokala och regionala organ,

förbättrade kontakter mellan enskilda och myndigheter samt

förbättrade möjligheter för folkrörelserna att medverka i arbetet för att skapa en livskraftig demokrati.

Det är, herr talman, viktigare att med kraft arbeta för sådana reformer än att förbruka resurser för ytterligare utvärdering av kommunindelningsreformen.

Herr BOO (c):

Herr talman! Frågorna om den gemensamma valdagen och kommunindelningen är viktiga i det kommunaldemokratiska panoramat. Hur dessa frågor löses har således stor betydelse för den kommunala verksamhetens innehåll, funktion och organisation.

Den gemensamma valdagen tillkom vid den stora partiella författningsreformen 1968, och avsikten var att bevara det s. k. kommunala sambandet. Det är viktigt att komma ihåg detta i det här sammanhanget, liksom orsaken till att man kunde nå enighet om reformen. Redan då var ju riksdagen tveksam när det gällde tillämpningen av reformen i praktiken med tanke på dess verkningar för den kommunala demokratin. Detta framgår av konstitutionsutskottets utlåtande 1968:27 och senare av riksdagens beslut.

För vår del accepterade vi den gemensamma valdagen och treåriga mandatperioder, då detta var en förutsättning för att vi skulle kunna uppnå ett av de mål som vi satte högst, nämligen en enkammare som är direkt vald av folket vid ett och samma tillfälle samt i anslutning därtill ett rättvist valsystem på riksnivå.

Lika självklart har vi under årens lopp krävt utvärderingar av reformens

Nr 28

Onsdagen den
17 november 1976

*Utvärdering av
kommunindel-
ningsreformens
konsekvenser m. m.*

Onsdagen den
17 november 1976

*Utvärdering av
kommunindel-
ningsreformens
konsekvenser
m. m.*

verkningar just i kommunaldemokratiskt avseende, vilket också framgår av redovisningarna i utskottsbetänkandet. Givetvis är vi medvetna om att det är nödvändigt att ha ett tillräckligt underlag för att kunna göra dessa utvärderingar. Därför har vi också understrukt att så bör vara fallet. Vi har i någon redovisning fått beskedet att utredningen om den kommunala demokratin skulle ta upp även de här frågorna. Det fanns möjligheter för utredningen att göra det. Eftersom jag själv är ledamot av utredningen, som fortfarande arbetar, vill jag tala om att vi inte kom in direkt på den problematiken. De frågorna är alltså inte behandlade i det utredningsbetänkande som nu, som herr Gustafsson i Ronneby sade, är under utskottets prövning. Utredningen om den kommunala demokratin har således tagit vissa initiativ men har inte fått tillräckligt underlag i det här avseendet.

Kommunindelningsreformen har, som också sagts här tidigare, varit föremål för intensiv diskussion. Redan vid blockbeslutet 1962 var meningarna delade, men jag vill understryka att uppfattningarna inte skilde sig om behovet av en viss reformering utan mer beträffande principerna och reformens genomförande.

Reformen genomfördes vid det tillfället utan att de kommunaldemokratiska effekterna av den var ordentligt analyserade och genomlysta. Självfallet skulle problem uppstå, bl. a. genom att avståndet mellan väljare och valda skulle öka. Den kommunala verksamheten är den samhällsliga aktivitet som ligger närmast människorna, och därför är det oerhört betydelsefullt att just kontakterna mellan medborgarna och de valda fungerar på ett tillfredsställande sätt på det planet. Det är det som vi har velat understryka i våra återkommande diskussioner i den här frågan.

Jag vill gärna säga, och det är viktigt, att man i den avvägning som skall ske alltid också skall ha med effektiviteten i den kommunala verksamheten. Jag vill understryka att den delen av bedömningen inte får komma bort i sammanhanget.

Det är således nödvändigt att de många människorna får en chans till medverkan och kontroll över – och också får vara med och ta ansvar för – den kommunala verksamheten. Tappar man bort detta tappar man också bort mycket av vitaliteten i det kommunaldemokratiska arbetet.

1962 års beslut innebar en frivillighet och möjlighet för kommunerna att själva bestämma om eventuell sammanslagning inom blocken. Detta tyckte vi var en säkerhetsventil, som också garanterade att man på det lokala planet noga skulle bedöma just de kommunaldemokratiska effekterna av en slutlig sammanslagning.

Men när tvångsreformen kom 1969 var det en kallare hand som tog tag i det här stora arbetet. Då blev det nödvändigt för kommunerna att senast 1971 eller 1974 klara sammanläggningen och krypa in i den av riksdagens majoritet färdigsydda kappan. Det var först senare som den av herr Gustafsson i Ronneby också redovisade utredningen om den kommunala demokratin kom till.

Jag vill för min del understryka att det är ett utomordentligt värdefullt

Onsdagen den
17 november 1976

*Utvärdering av
kommunindel-
ningsreformens
konsekvenser m. m.*

underlag som utredningen har skaffat för fortsatta reformer och förändringar i den kommunala verksamheten och dess uppläggning. Men utredningen hade att börja sitt arbete på basis av den genomförda kommunindelningen och kunde således inte ta upp den till prövning i sitt arbete. Det var självklart att man då måste poängtera vikten av att alla frågor som ändå kan vara värdefulla när det gäller att förstärka den kommunala demokratin också kommer under prövning.

Både utvärderingen av kommunindelningsreformen och utvärderingen av den gemensamma valdagen, som nu är aktuella, måste komma att beröras i anslutning till diskussionen om fördjupning av den kommunala organisationen genom någon typ av kommundelsorgan. Det har också i regeringsdeklarationen klart uttalats att man skall pröva frågan om den kommunala organisationens lokala förankring och utvärdera kommunindelningsreformen samt framlägga förslag i anslutning härtill. Det finns ett starkt samband mellan många frågor i det kommunalorganisatoriska panoramat, och detta är några bevis för det förhållandet.

Herr Gustafsson i Ronneby menade att utvärderingen kommer alltför snabbt. Som jag ser det är det nödvändigt att påbörja en utvärdering så snart man har ett material som kan ligga som underlag för en sådan. Den forskningsgrupp som arbetat med dessa frågor har bidragit med ett utomordentligt bra material, men det gäller att dra ut kontentan av det för att kunna få några resultat av värde.

Jag vill till sist, herr talman, understryka att det för utvecklingen av den kommunala verksamheten är värdefullt, om vi kan vara eniga i dessa frågor. Det är ett utomordentligt angeläget reformarbete som måste genomföras regionalt och lokalt för att samhällsorganisationen i framtiden skall bli sådan att människorna får bästa möjliga tillfälle till inflytande och kontroll och därmed också ansvar.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Ronneby (s) kort genmäle:

Herr talman! Karl Boo refererade vid flera tillfällen till regeringsdeklarationens uttalanden om de kommunala frågorna. Dessa uttalanden vore verkligen värda att ta upp till diskussion, men jag skall inte göra det i dag utan vill snarare anknyta till den frågeställning som nu är aktuell.

Karl Boo säger att demokratifrågorna inte har beaktats i samband med kommunindelningsreformernas genomförande. Det är en sanning med stora modifikationer, om det alls är någon sanning i påståendet. Den största indelningsändringen skedde 1952, då antalet kommuner minskades mycket kraftigt, från ungefär 2 300 till 816. Kommunalrättskommittén fick i uppdrag att utvärdera effekterna för den kommunala demokratin av denna reform. Kommittén leddes av en framstående folktopartist, landshövding Thorwald Bergquist. Efter flera års utredningsarbete presenterade kommittén ett betänkande på 60 sidor, där det enda förslaget var att det också skulle bli möjligt att delegera beslutanderätten till sup-

Onsdagen den
17 november 1976

*Utvärdering av
kommunindel-
ningsreformens
konsekvenser m. m.*

pleanter. Man kom vid den tidpunkten inte fram till något annat resultat.

Med anledning av uttalandena nu om att man vill utvärdera kommunindelningsreformen från kommunaldemokratisk synpunkt vill jag fråga Karl Boo vad han har sysslat med under de fem år han suttit i kommunaldemokratiska utredningen. Det var ju just dess uppgift att göra detta och att lägga fram förslag på grundval härav. Det har ni också gjort i total enighet, och jag har fullföljt förslagen i en proposition som vi just nu håller på att behandla. Vad är det ni vill göra utöver det? I utredningen hade ni möjligheter att framföra alla era synpunkter och få dem beaktade.

Till herr Boo vill jag gärna säga att när det gäller den senast genomförda kommunindelningsreformen så fattades beslutet 1962 i praktiskt taget total enighet. Den främste förespråkaren för att reformen skulle genomföras snabbt och konsekvent var Svenska kommunförbundet, där Karl Boo var vice ordförande. Jag tror inte att Kommunförbundet bortsåg från effekterna på den kommunala demokratin. Det var endast i frågan om kommunsammanläggningar skulle ske frivilligt eller inte som det rådde delade meningar. Och jag hävdar att det rörde sig om s. k. frivillighet därför att om tre kommuner skulle gå samman enligt blockindelningsprincipen, så skulle frivilligheten bara gälla för den kommun som inte ville gå ihop med de båda andra. Men det skulle inte vara någon frivillig linje för de kommuner som verkligen ville genomföra en kommunsammanläggning.

F. ö. förstår jag inte vad frågan om frivillighet eller inte frivillighet har med konsekvenserna för den kommunala demokratin att göra. I princip blir ju effekterna desamma om kommuner går samman frivilligt eller om de gör det på grund av beslut via riksdag och regering.

Jag tycker, herr Boo, att det vore väldigt bra om vi, i stället för att gå bakåt i tiden och diskutera det som har hänt, satte in våra gemensamma krafter på att försöka finna former för att utveckla den kommunala demokratin.

Herr BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller frivilligheten resp. tvånget i kommunindelningsreformen har vi från vårt håll hela tiden hävdat den linjen att med en frivillig tillämpning får man i själva beslutsögonblicket ändå en prövning beträffande de kommunaldemokratiska aspekterna, därför att det är de lokala församlingarna som från sina erfarenhetsgrunder har att göra den bedömningen och det ställningstagandet. Detta måste vara en garanti för att man inte genomför reformer som de beslutande är medvetna om skulle försämra just det kommunaldemokratiska inslaget.

När det gäller utredningen om den kommunala demokratin har jag tidigare understrukt det både viktiga och väsentliga i att utredningen kom till 1970–1971 samt att det har rätt stor enighet i det arbete som utredningen har utfört.

Vi har prövat de kommunala frågorna med utgångspunkt i att kom-

munindelningen var genomförd. Vi hade enligt våra direktiv inte möjlighet att i vårt arbete ta upp en prövning av kommunindelningen som sådan. Det är därför fel att säga att utredningen i det avseendet borde ha varit aktivare än den har varit.

När det gäller den gemensamma valdagen har jag tidigare sagt att vi hade frågan med i diskussionen. Vi hade fått en del material. Men behandlingen av den frågan, tillsammans med analysen och utvärderingen av kommunindelningsreformen, skall ske och bör ske i anslutning till att man går in i diskussioner om att fördjupa organisationen på det kommunala planet för att göra den tillgängligare för de många människorna. Situationen är ju den att vi i vårt land har kommuner av olika typer, både befolkningsmässigt och geografiskt. Det är därför nödvändigt att göra en så riktig avvägning som möjligt i varje särskilt fall.

Till sist, herr talman, vill jag understryka att det föreliggande utskotts-betänkandet är enhälligt. De avvikande synpunkter som framkommit i utskottet har redovisats i ett särskilt yttrande.

Herr GUSTAFSSON i Ronneby (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Boo säger att den kommunala indelningen skall bestämmas av de lokala församlingarna, som har den bästa möjligheten att bedöma frågan. Men vill herr Boo tala om för mig hur det skall ske om det är tre kommuner som enligt blockindelningen skall gå tillsammans och de två fullmäktigeförsamlingarna tycker att det skulle stärka den kommunala demokratin om man slog ihop kommunerna? Skall inte det – utan bara att den tredje fullmäktigeförsamlingen tycker att det inte är särskilt bra att göra det – tillmätas någon betydelse?

Sedan är det en högst tvivelaktig ståndpunkt att kommunerna själva skall bestämma den kommunala indelningen i riket. Detta är en övergripande fråga där riksdagen bör ange riktlinjerna.

Herr Boo tog upp utredningen om den kommunala demokratin och sade att den inte hade till uppgift att lägga fram förslag eller studera en ny indelning. Det håller jag med om. Men det är inte fråga om det i det här fallet – den frågan finns berörd i regeringsdeklarationen, och det kan vi återkomma till – utan här gäller det att utskottsmajoriteten skriver att reformens konsekvenser för den kommunala demokratin bör bli föremål för en utvärdering. Det andra är en annan fråga, där vi antagligen får tillfälle att återkomma så småningom. Men i frågan om den kommunala demokratin, Karl Boo, har ni i kommunaldemokratiutredningen verkligen gjort ett förtjänstfullt jobb och presenterat mängder av uppslag, analyser och tankar. Kommunalforskningsgruppen har arbetat fram 35 licentiats- och doktorsavhandlingar och håller på fortfarande. Ni har fått en proposition som på nästan varje punkt följer utredningens förslag. Vad är det mer ni vill? Hjälp till att göra den kommunala självstyret ute på fältet levande. Jag tror att vi har samma intresse här, Karl Boo. Försök inte att framställa det som om det finns några motsättningar på den här principiella punkten.

Nr 28

Onsdagen den
17 november 1976

*Utvärdering av
kommunindel-
ningsreformens
konsekvenser m. m.*

Onsdagen den
17 november 1976

*Utvärdering av
kommunindel-
ningsreformens
konsekvenser
m. m.*

Vi kan ha delade meningar om hur man når fram till resultaten, men jag tror att Karl Boo och jag och mitt parti och andra partier har en grundläggande värdegemenskap, att vi vill försöka nå former för att utveckla den lokala demokratin. Ni har fått allt stöd till det, och jag lovar att varje konstruktivt förslag skall prövas i konstruktiv anda på den här punkten.

Det borde vara slut med de här uppvisningsmanövrerna som länge förekommit i riksdagen. Vi borde i stället kunna ägna oss åt att förverkliga den kommunala demokratin. Det är tillräckligt svårt ändå att göra det ute på fältet. Det vet herr Boo lika väl som jag. Och vad vi behöver är konkret, handfast arbete för att åstadkomma resultat.

Herr BOO (c) kort genmäle:

Herr talman! Självfallet skall riksdagen dra upp riktlinjer också i en fråga som har med den kommunala indelningen att göra. Men vad jag har sagt och vidhåller är att om kommunerna själva får göra ett ställningstagande beträffande indelningen får vi en ytterligare säkerhet för att de kommunaldemokratiska bedömningarna kommer med i avgörandet. Det var det jag ville framhålla när vi diskuterade tvång eller frivillighet.

Sedan vill jag ånyo understryka att det när det gäller den gemensamma valdagen och kommunindelningsreformen är viktigt att den bedömningen kommer in då vi skall gå vidare för att förankra den kommunala självstyrelsen närmare människorna. Utredningen har i sitt ställningstagande i huvudbetänkandet anvisat sätt för detta: att öppna vägen ytterligare för indirekt valda kommundelsorgan och också att fortsätta försöksverksamheten med institutionsstyrelser och liknande.

Genom vårt ställningstagande i utredningen har vi markerat att vi vill försöka vandra vidare på den vägen och ge möjlighet också för kommuner att inrätta direkt valda kommundelsorgan och därmed ge människorna ökade möjligheter till inflytande och även till att ta ansvar för utvecklingen inom området. Men detta skall ske – det vill jag understryka så att det inte uppstår några missförstånd i diskussionen – under den enhetliga bedömning som skall vara rådande i kommunerna.

Till sist vill jag säga att det är viktigt att vi håller debatten om den kommunala demokratin levande, för den dag den debatten avstannar är det risk för att vi försvagar vitaliteten i den kommunala demokratin, och det skulle vara till stort men för hela vår demokrati. Jag vill således ånyo understryka det viktiga i att vi för en positiv debatt i just de här frågorna.

Herr TARSCHYS (fp):

Herr talman! Vi har haft tre gemensamma valdagar: 1970, 1973 och 1976. Såvitt jag förstår tillförde oss inte 1973 års val så kolossalt många nya erfarenheter utöver dem vi gjorde 1970, och 1976 gav oss inte så kolossalt många flera erfarenheter än vi fick 1970 och 1973. Vi har alltså

tre år att utgå ifrån. Det borde vara fullt möjligt att göra en utvärdering av de tre åren.

Jag har aldrig hört talas om, herr talman, att man någonsin har ansett att tre val har varit för litet för att göra en bedömning av hur valkampanjer förloper och hur pressen bevakar valet. Det är en mycket märkvärdig bedömning socialdemokraterna gör när de säger att tre val är för litet, och jag skulle gärna vilja fråga herr Gustafsson i Ronneby: Hur många val behövs det innan man kan utvärdera den gemensamma valdagen? Kommer 1979 års val att ge nya erfarenheter, eller är det 1982 som tiden är mogen? När blir tiden mogen för en utvärdering av den gemensamma valdagen?

Den andra frågan gäller utvärdering av kommunindelningsreformen. Där tycker jag att det är väldigt spännande att lyssna till herr Gustafsson i Ronneby, för ju längre han talar, desto fler argument kommer han på för att en sådan utvärdering inte behövs.

Hans första argument är att det redan finns ett mycket digert utredningsmaterial genom kommunalforskningsgruppens arbete, som har redovisats i 36 avhandlingar.

Det andra argumentet är att det pågår en löpande utvärdering inom utredningen om den kommunala demokratin, som ger ett nytt, rikt material.

Det tredje argumentet är att det är nästan omöjligt att göra en utvärdering, eftersom man inte vet vilka andra reformer som skulle ha genomförts i stället, om inte kommunindelningsreformen hade kommit.

Det fjärde argumentet – det finns i det särskilda yttrandet – är att det f. n. saknas ett tillräckligt erfarenhetsunderlag för en utvärdering av kommunindelningsreformens konsekvenser.

Det förefaller mig som om någon liten motsättning har insmugit sig mellan dessa argument. Dels finns ett enormt material, dels finns det ännu icke tillräckligt erfarenhetsunderlag för en utvärdering. Det vore väl ändå värdefullt om herr Gustafsson i Ronneby ville landa på någondera ståndpunkten, så att vi kunde diskutera utifrån den.

Herr GUSTAFSSON i Ronneby (s):

Herr talman! Jag kan till min glädje konstatera att herr Tarschys har väl uppfattat alla de motiv som finns för att inte tillmötesgå de förslag som majoriteten nu vill föra fram. Han har nämnt fyra av dem – det finns fler, men jag har inte velat att kammaren skulle behöva ta del av alla på en gång just nu. Alla de här skälen talar för att man inte nu skall göra en utvärdering. Vi nämner att utredningen om den kommunala demokratin har jobbat med frågan, och vi redovisar också många andra skäl.

Det fjärde skäl som herr Tarschys tog upp var att vi inte har tillräckligt erfarenhetsunderlag för att göra en slutlig bedömning, och jag vill mycket starkt hävda att det förhåller sig på det sättet. I varje fall säger mig min egen erfarenhet, eftersom jag har varit med om tre kommunin-

Onsdagen den
17 november 1976

*Utvärdering av
kommunindel-
ningsreformens
konsekvenser m. m.*

delningsreformer, att möjligen efter ca tio år går det att få ett säkert grepp om effekterna på den kommunala verksamheten i dess helhet – inte bara från demokratisk synpunkt utan också i fråga om de möjligheter som har skapats för kommunerna i olika avseenden.

När det gäller frågan om den gemensamma valdagen har vi inte konstaterat mycket annat än vad ni har gjort själva i ert material. Ni säger att en utvärdering bör ske när tillräckligt erfarenhetsmaterial föreligger. Så hänvisar ni till att regeringen på grundval av regeringsdeklarationen kan ta upp detta. Ingenting hindrar det, såvitt jag förstår, och jag behöver inte svara er. Ni avgör själva när det finns ett tillräckligt erfarenhetsmaterial. Det har ni ju sagt i utskottets skrivning. Gör den bedömningen och den utvärderingen när ni tycker att det finns ett tillräckligt erfarenhetsmaterial! Men jag tror, herr Tarschys, att ni då skall finna att den frågan inte kan ses isolerad från andra författningsfrågor. Den ingick från början som ett led i ett stort paket i våra författningsfrågor. Jag tror att man kommer att finna, när man skall gå in på en bedömning, att man fortfarande har anledning att göra en översyn av större bredd. Och jag vill gärna säga att det skulle inte jag ha någonting emot, tvärtom.

Herr TARSCHYS (fp):

Herr talman! Det är riktigt att de flesta reformer ingår i större sammanhang. Men det hindrar inte att man kan försöka sig på en utvärdering av varje reform för sig. Annars vore ju möjligheten till kunskap om den samhällseliga verkligheten ytterst begränsad – om man inte skulle kunna undersöka isolerade institutioner i samhället utan att samtidigt se på väldigt stora komplex vari de ingår. Om vi skall driva reformverket vidare på olika områden, så måste vi kunna skaffa oss kunskaper om hur de reformer vi genomfört hittills fungerar. Därför kan jag inte se annat än att vi har ett behov av att lära oss mera om hur de stora kommunsammanslagningarna har fungerat. Det är riktigt, som har sagts här i debatten, att det finns ett utmärkt material att utgå från. Ett stort forskningsarbete bedrevs parallellt med sammanslagningarna. Kommunaldemokratiska utredningen har också gjort iakttagelser. Det ger ett bra utgångsmaterial för en utvärdering.

Men om man har detta material, så är det ju för det första ett argument mot att det inte skulle finnas underlag för en undersökning. För det andra är det naturligtvis en dementi på påståendet att det är omöjligt att göra en utvärdering. Jag vill vidhålla, herr talman, att man får bestämma sig. Menar man att det finns ett stort material, att utvärderingen redan har bedrivits, då kan man säga att vidare utvärdering inte behövs. Men man kan inte samtidigt säga att en utvärdering är omöjlig. Man får alltså bestämma sig för någon av dessa ståndpunkter.

Herr GUSTAFSSON i Ronneby (s):

Herr talman! När det gäller möjligheten att se på den gemensamma valdagen vid sidan av det komplex som den är sammankopplad med

förstår jag inte att vi behöver ha någon diskussion kring den frågan. Regeringen har ju möjligheter att se på den om den vill. Det är bara att starta, så får vi se vilka möjligheter det finns att göra utvärderingen.

I fråga om kommunindelningsreformen säger herr Tarschys att man måste bestämma sig för huruvida det är möjligt att göra en utvärdering – eller vad det är som kommunaldemokratiutredningen har sysslat med. Kommunaldemokratiutredningen har haft till uppgift att studera indelningsreformens konsekvenser för den kommunala demokratin och på grundval därav lägga fram förslag till åtgärder i syfte att förbättra den kommunala demokratin. Utredningen har lagt fram ett enhälligt betänkande och har fått ett enhälligt stöd.

Om man nu i efterhand skall börja studera konsekvenserna för den kommunala demokratin för att därav dra slutsatser när det gäller att revidera kommunindelningsreformen, så måste man ju studera vilket alternativ som hade stått till buds för den kommunala demokratin i det läget. Det hade då sannolikt inneburit att man hade fått flytta viktiga beslutsuppgifter från den primärkommunala nivån till regional statlig eller landstingskommunal nivå, vilket hade inneburit att man hade flyttat besluten längre från medborgarna än man har gjort genom storkommunen.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 7 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1976/77:7 med anledning av motion om begränsning av det kommunala serviceansvaret inom områden för fritidsbebyggelse

Skatteutskottets betänkande

1976/77:3 med anledning av propositionen 1976/77:2 med förslag till godkännande av avtal mellan Sverige och Spanien för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet samt ett till avtalet fogat protokoll, jämte motion

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 8 Bostadsbeskattningens utformning

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1976/77:4 med anledning av motioner angående bostadsbeskattningens utformning.

I detta betänkande behandlades motionerna

Nr 28

Onsdagen den
17 november 1976

Bostadsbeskattningens utformning

Onsdagen den
17 november 1976

*Bostadsbeskatt-
ningens utformning*

- 1975/76:392 av fru Diesen (m) och fru Troedsson (m),
1975/76:975 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari under punkterna
1 d och 3 hemställts
1 d. att riksdagen hos regeringen begärde tilläggsdirektiv till de sit-
tande skatteutredningarna i vad gällde avdragsfrågorna innebärande bl. a.
att skattereglerna blev neutrala när det gällde olika boendeformer,
3. att riksdagen hos regeringen begärde förslag under 1976 om skärpta
beskattningsregler för upprustning och ombyggnad av bostadsfastigheter,
1975/76:1005 av herr Magnusson i Borås m. fl. (m) och
1975/76:1995 av herr Bohman m. fl. (m).

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle avslå

1. motionen 1975/76:392,
2. motionen 1975/76:975 punkterna 1 d och 3,
3. motionen 1975/76:1005,
4. motionen 1975/76:1995.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Söderström
(m) och Lurdgren (m).

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande nr 4 behandlas bl. a. två
yrkanden i vpk-motionen nr 975. Motionen kritiserar avdragsreglerna
i skattesystemet och pekar på de stora fördelar dessa avdragsregler medför
för höginkomsttagare och ägare till stora förmögenheter.

Motionärerna föreslog att sittande skatteutredningar skulle ges direktiv
som innebär att mängden av avdrag skulle minskas, att ett och samma
avdrag skulle få samma effekt i olika inkomstlägen, att möjligheten att
utnyttja underskott och kostnader i en förvärvskälla för avdrag i en annan
skulle beskäras och att skattereglerna skulle bli neutrala när det gäller
olika boendeformer.

Dessutom föreslogs en omedelbar begränsning av ränteavdragen till
att gälla skuldbelopp understigande 200 000 kr. samt att gällande scha-
blonregler för avdrag i samband med ombyggnader av bostadsfastigheter
skulle skärpas.

Av de förslag som tas upp i vpk-motionen behandlar eller rättare sagt
hemställer utskottet nu utan närmare motiveringar att riksdagen avslår
punkterna 1 d och 3. Punkten 1 d gäller frågan om neutrala skatteregler
för olika boendeformer och punkten 3 frågan om skärpta beskattnings-
regler för upprustning och ombyggnad av bostadsfastigheter.

Utskottet hänvisar till tidigare behandling av och avslag på liknande
motionskrav och till att bostadsskattekommitténs slutbetänkande nu är
föremål för remissbehandling. Man säger vidare att motionärerna inte
åberopat några nya omständigheter som bör föranleda ändrad ståndpunkt

Onsdagen den
17 november 1976

*Bostadsbeskatt-
ningens utformning*

i dessa frågor och avstyrker samtliga de motioner som redovisas i det betänkande vi nu behandlar.

Herr talman! Diskussionerna om en rättvis bostadsbeskattning har pågått några år utan att avgörande förändringar har skett. De förändringar i utjämnande syfte mellan olika boendeformer som ägt rum genom subventioner till bostadsfinansieringssystemet har bara delvis haft sådana effekter. Fortfarande behandlas både vanliga hyresgäster och bostadsrättshavare sämre från skattesynpunkt än ägare av villafastigheter.

De förändringar på småhussidan som genomförts eller kan komma att genomföras som ett resultat av bostadsskattekommitténs utredningsförslag kan kanske av en del uppfattas som betydelsefulla men är i själva verket ganska marginella. När det gäller huvudorsaken till de ojämlika förhållandena mellan olika boendeformer, får de ingen annan effekt än att ojämlikheten krymper med några kronor per kvadratmeter, medan den principiella skillnaden – möjligheten att utnyttja ränteavdragen för ägda småhus men ingen sådan möjlighet för hyresrätt och bostadsrätt – kvarstår liksom olikheter på grund av belåningsgrad och inkomstskillnader mellan småhusägare inbördes.

Jag skall i detta sammanhang inte gå närmare in på vilka konsekvenser de nuvarande reglerna för gäldränteavdrag haft för bostadspolitiken och hur de minskat möjligheterna att genomföra en social bostadspolitik. Det råder dock knappast något tvivel om att gäldränteavdragsrätten i kombination med den låga avkastningsprocenten varit ett effektivt medel när det gäller såväl småhusproduktionens omfattning som dess inriktning mot allt större och allt dyrare hus.

Herr talman! Var och en som studerat dagens bostadsmarknad och hur den fungerar vet att även om det formellt är köparna-konsumenterna som betalar skulle de flesta inte kunna klara kostnaderna för dagens småhusproduktion, om inte samhället var garant för att de får betala den väsentligaste delen av kostnaderna, nämligen räntorna, med obeskattade medel. Det är alltså i realiteten inte konsumenterna utan produktions- och finansieringsleden som metodiskt utnyttjar avdragsrätten. Men det sker i skydd av konsumenterna, och det hela får därmed ett socialt drag. Samhället måste slå vakt om småhusfolket. I verkligheten är det så att samhället nödgas skydda småhusfolket, när producenter och finansiärer har fått sitt.

Om det rådde likhet mellan upplåtelseformer och det därmed vore möjligt för allmännyttiga och kooperativa företag att producera och upplåta mera småhus med hyres- resp. bostadsrätt, skulle denna för konsumenterna onödiga och för samhället kostsamma utveckling kunna brytas. Den som så önskar skulle även i fortsättningen kunna bo i småhus – självägda, hyrda eller med bostadsrätt. Konsumenternas valmöjligheter skulle öka om upplåtelse- och företagsformer fick tillfälle att arbeta under någorlunda lika förutsättningar.

Herr talman! Frågan om en ändring av reglerna vid upprustning eller ombyggnad av hyreshus har diskuterats mycket i den allmänna debatten

Onsdagen den
17 november 1976

*Bostadsbeskatt-
ningens utformning*

och har även tidigare tagits upp i riksdagsmotioner. Bl. a. har man med syftning på en fastighet i Gamla stan i Stockholm talat om en lex Sträng i detta sammanhang. Bostadsskattekommittén föreslår i sitt slutbetänkande vissa förändringar som emellertid blir alltför begränsade, om de nu kommer att bli föremål för regeringsförslag. Det tidigare delbetänkandet från bostadsskattekommittén med förslag om införande av avdragsrätt för hyresrätt och bostadsrätt föranledde som bekant inte något regeringsförslag. Hur det blir med de förslag som bostadsskattekommittén nu framför återstår att se.

Att höginkomsttagare kan göra skatteavdrag för reparation och ombyggnad av sina hyreshus möjliggör en betydande skatteflykt. Reglerna måste ändras även därför att de verkar uppdrivande på prisnivån på fastigheten och minskar möjligheterna att genomföra en social bostadspolitik. Även om bostadsskattekommittén nu föreslår att rätten till avdrag för reparation och underhåll av *andelshus* skall begränsas för viss tid, löser det på intet sätt det problem som tagits upp i vpk-motionen.

Problemet kvarstår ändå då det gäller begränsning av denna rätt för bostadsfastigheter i övrigt, dvs. för den överväldigande majoriteten av privata hyreshus. Det är därför nödvändigt att nu begära förslag från regeringen om sådan skärpning av beskattningsreglerna som vpk föreslår.

I bostadsskattekommitténs slutbetänkande ställs inte några förslag för att skattevägen få bort orättvisorna beträffande olika upplåtelseformer. Man föreslår inte heller några åtgärder för att skärpa beskattningsreglerna för upprustning och ombyggnad av hyresfastigheter. Kommittén uppehåller sig i stället vid och föreslår förändringar i beskattningen vid uthyrning av villor, i beskattningen av ägarens och brukarens bostad på jordbruksfastighet och i beskattningen av s. k. andelshus och bostadsrättshus, där fastighetslånen fördelats på medlemmarna.

De båda krav som förs fram i vpk-motionen och som nu är föremål för behandling blir således inte tillgodosedda om bostadsskattekommitténs utredningsförslag skulle genomföras. Det har ju ryktats att regeringen skulle skriva om direktiven för sittande skatteutredningar. Det vore då lämpligt att ta med direktiv i enlighet med motionsförslagen.

Jag yrkar bifall till vpk-motionen 1975/76:975, punkterna 1 d och 3.

Herr JOSEFSON (c):

Herr talman! I föreliggande utskottsbetänkande behandlas ett flertal motioner, som yrkar på ändrade regler för bostadsbeskattningen. Bostadsbeskattningen har, som vi alla känner till, varit föremål för utredningar, och liknande motioner har tidigare, bl. a. på grund av detta utredningsarbete, avslagits av riksdagen.

Som framgår av skatteutskottets betänkande har bostadsskattekommittén nu framlagt sitt förslag, och detta är f. n. föremål för remissbehandling. Med hänvisning härtill har utskottet ansett att man bör avvakta den fortsatta behandlingen av bostadsskattekommitténs förslag.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Till vad som nu sägs från utskottets sida vill jag bara göra den kommentaren att man inte löser några av de problem som tagits upp i vpk-motionen genom att avvakta remissbehandlingen av bostadsskattekommitténs förslag. Bostadsskattekommitténs betänkande innehåller inget förslag i det avseendet som kan bli föremål för remissbehandling. Även om man vill avvakta remissbehandlingen är det alltså konsekvent att nu ansluta sig till vpk-motionens förslag beträffande en neutral beskattning för olika upplåtelseformer och en begränsning av avdragsrätten i samband med reparation av hyresfastigheter.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 975 av herr Hermansson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 4 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 975 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	300
Nej	–	14
Avstår	–	1

Mom. 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Onsdagen den
17 november 1976

*Vissa skadestånds-
rättsliga frågor*

Justitieutskottets betänkanden

1976/77:6 med anledning av motion om utredning rörande parts processhabilitet

1976/77:7 med anledning av motion angående den straffrättsliga regleringen av bombhot m. m.

Lagutskottets betänkande

1976/77:1 med anledning av motioner om lagstiftning rörande ideella föreningar

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 10 Vissa skadeståndsrättsliga frågor

Föredrogs lagutskottets betänkande 1976/77:3 med anledning av motioner om vissa skadeståndsrättsliga frågor.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:1109 av herr Jonsson i Alingsås (fp), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde utredning och förslag om krav på tillfredsställande försäkringsinnhav som villkor för tillstånd att utföra sprängningsarbeten, och

1975/76:1116 av herr Olsson i Stockholm m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen i fråga om ersättning för yrkesskada hos regeringen hemställde

1. att principen "omvänd bevisföring" genomfördes, innebärande att arbetsköpare hade att bevisa sig fri från skuld vid framställda skadeståndskrav,

2. att objektivt eller s. k. strikt skadeståndsansvar infördes,

3. att ansvarighetsförsäkring för arbetsköpare blev obligatorisk,

4. att alla arbetsköpare ålades att teckna trygghetsförsäkring.

Utskottet hemställde

1. beträffande ansvarsförsäkring vid sprängningsarbeten att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:1109 gav regeringen till känna vad utskottet anført angående utredning av ansvars- och försäkringsförhållanden vid sådana arbeten,

2. beträffande arbetsgivares skadeståndsansvar m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1116.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Den nu aktuella motionen 1116 borde rimligen ha varit med vid behandlingen av arbetsskadeförsäkringen.

Vår tidigare ledamot i socialförsäkringsutskottet, Sune Olsson, har dri-

vit dessa frågor sedan 1971, då i sin första motion i riksdagen. Under dessa år har vissa förbättringar skett inom detta angelägna område, utan att jag för den skull kan känna tillfredsställelse.

Den i maj antagna lagen om arbetsskadeförsäkring lämnar enligt mitt förmenande för stora blottor för att man såsom arbetare skall kunna känna sig säker på att få ut ersättning för arbetsolycksfall eller yrkes-sjukdomar. Lagen säger inte nej till bevisade eller konstaterade fall, men det finns ett kriterium, nämligen att fallet skall kunna "härledas" till arbetet eller arbetsförhållandena.

Vidare fordras kollektiva försäkringar såsom komplement, t. ex. TFY – trygghetsförsäkringen. Men inte heller med denna komplettering är man garanterad full ersättning vid skador inom jobbet. Förutsättningen för att arbetsskadeförsäkringen skall träda i kraft är 90-dagarsregeln.

Den skadelidande måste själv föra i bevisning att skadan kan "härledas" till jobbet. Om detta säger departementschefen på s. 70 i prop. 1975/76:197 följande: "Den naturliga målsättningen vid lagstiftning angående ersättningsberättigande arbetssjukdomar är enligt kommitténs uppfattning att bestämmelserna skall omfatta sådana sjukdomar som kan härledas till arbetet eller arbetsförhållandena."

Av denna anledning har man gjort en generell beskrivning av arbets-skadebegreppet utan någon uppräkningsmetod.

Det låter ju jättetjusigt med "härledas". Det skulle kunna vara en epidemiologisk bevisning av samband, dvs. att skador som är mer frekventa inom en yrkesgrupp i förhållande till normalbefolkningen eller liknande jämförelsegrupp betraktas såsom yrkesskador tills man eventuellt kan bevisa att så inte är fallet. Men det är det inte alls fråga om: "Kommittén betonar att om en skadad skall kunna få ersättning från arbetsskadeförsäkringen, det således måste först konstateras att den påstådda farliga faktorn har sådan skadebringande egenskap som är nödvändig för att viss sjukdom skall kunna uppstå. I ett senare led får man med tillämpning av bevisregeln pröva om denna skadebringande egenskap har föranlett skadan i det enskilda fallet."

Vad jag kan förstå innebär detta, att man inte bara måste ha *härlett* skadan till förhållanden i arbetet, utan att man också måste kunna *tolka* sambandet för att över huvud taget kunna ta upp ett individuellt skadeärende till prövning. Vid denna individuella prövning ger bevisregeln snarast en möjlighet att i det individuella fallet förklara bort sambandet med arbetsmiljön. Vad händer t. ex. med en rökande asbestarbetare som får asbestos?

Departementschefen fortsätter i samma proposition, s. 71–72, angående bevisreglerna: "Utvecklingen har successivt gått mot en för de skadade mer generös bedömning av kravet på samband mellan å ena sidan olycksfall eller annan inverkan i arbetet och å andra sidan uppkommen skada." Enligt den nuvarande bevisregeln, som tillkom 1967, skall sådant samband och följaktligen yrkesskada anses föreligga, om inte betydligt starkare skäl talar mot detta. Det förhåller sig nu inte på det sättet. Utskottet

Onsdagen den
17 november 1976

*Vissa skadestånds-
rättsliga frågor*

uttrycker sig på följande sätt: "Arbetstagarnas skydd får numera anses i stort sett tillfredsställande." Med detta som utgångspunkt avstyrker utskottet motionsyrkandena.

För det första kan jag inte acceptera att skyddet bara är "i stort sett tillfredsställande". Varför skall det få finnas klart uttalade fall där man inte ersätter uppkommen skada? När det för det andra gäller departementschefens yttrande angående bevisregeln, som tillämpats sedan 1967, och att bedömningen därför är så generös, kan alla som på fackföreningarna handlagt frågor av det här slaget konstatera att den bevisregeln är allt annat än generös. Detta var en av de stora anledningarna till att TFY-försäkringen tillkom genom avtal mellan arbetsmarknadens parter.

En regel för bevisning som däremot skulle tjäna syftet att se generöst på arbetsskador eller arbetsolycksfall är omvänd bevisföring. Med omvänd bevisföring blir det arbetsköparnas sak att föra i bevisning att arbetsskada eller olycksfall *inte* föreligger.

När det gäller bedömningen av vad som skall räknas till fall inom arbetsskadeförsäkringens ram, kommer sannolikt företagsläkarna att spela en stor roll. Förtroendet för dessa är bland arbetarna inte det bästa, och det får tillskrivas företagsläkarna och deras anställningsförhållande. Kopplingen mellan läkaren och företaget är inte bra, och det har också vpk påtalat i olika sammanhang. Det har bl. a. tagit sig uttryck i motioner om annat huvudmannaskap för företagsläkarna och för företagshälsovården i övrigt.

Det kan möjligen anses litet överambitiöst att arbeta för förändringar på det här området, där det sägs att arbetstagarnas skydd är "i stort sett tillfredsställande". Man må väl då även räkna in den kollektiva försäkringen TFY. Men för att TFY skall komma i fråga fordras att det finns avtal mellan arbetsmarknadens parter – mellan fackförening och arbetsköpare. Det förekommer enligt kommittén 5 000 à 7 000 företag som saknar trygghetsförsäkringen. Det är då fråga om i huvudsak mindre företag – bland oss elektriker brukar de kallas för "småskuttar". De smiter på olika sätt undan de sociala skyldigheter som de är ålagda.

Det rör sig om många tusen jobbare som härigenom ställs utanför, och det är enligt min mening helt otillfredsställande. Att TFY görs obligatorisk är även av den anledningen nödvändigt. Herr talman! Detta är orsak nog att överse bestämmelserna och bifalla vpk:s krav i detta sammanhang.

I och med detta vill jag yrka bifall till vpk:s motion 1975/76:1116, att-satserna 1, 3 och 4.

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! Som vi hört återkommer vpk även nu med en motion innehållande bl. a. krav på införande av strikt skadeståndsansvar för arbetsgivaren.

Låt mig erinra om huvudreglerna i svensk rätt på det här området.

Skadeståndsansvar inträder när någon uppsåtligt eller av vårdslöshet har orsakat skada. Det är huvudregeln – den s. k. culparegeln – och den är lagfäst i skadeståndslagen. Vid sidan av skadeståndslagen finns särskilda skadeståndsregler, och de finns i åtskilliga speciallagar som inom sina tillämpningsområden tar över skadeståndslagen. Det finns även från skadeståndsrätten helt fristående försäkringar, som stärker de skadelidandes ställning och garanterar ersättning. Trafikförsäkringen är ett exempel på det, trygghetsförsäkringen, som tillkommit genom avtal mellan SAF, LO och PTK, är ett annat exempel.

I vpk-motionen framhålls att den nuvarande ordningen när det gäller ersättning för yrkesskador är bristfällig i bl. a. två avseenden. Det ena är att bevisbördan ligger på arbetstagaren, som måste kunna styrka att yrkesskada föreligger. Det andra är att trygghetsförsäkringen inte är obligatorisk.

Herr talman! Jag vill erinra om att vid sidan av culparegeln – dvs. regeln att den som vållat skada är ersättningsskyldig – gäller enligt skadeståndslagen att arbetsgivaren även utan eget vållande skall ersätta såväl person- som sakskador som den hos honom anställde kan ha vållat.

Kravet på införande av rent objektivt ansvar för arbetsgivaren och kravet på införande av omvänd bevisbörda avvisade riksdagen så sent som 1975. Och ett enhälligt lagutskott föreslår att riksdagen även nu avvisar dessa förslag. Anledningen är, nu liksom tidigare, att utskottet anser att önskemålen om förbättringar av det ekonomiska skyddet vid yrkesskada även i fortsättningen bör tillgodoses genom en successiv utbyggnad av yrkesskadeförsäkringen och att den kompletteras med ersättningssystem i form av kollektiva försäkringar; trygghetsförsäkringen har jag redan nämnt.

Det kan erinras om den reform av yrkesskadeförsäkringen som genomförts i år. Den nya lagen om arbetsskadeförsäkring ger i princip dem som drabbats av arbetsskada rätt till full ersättning vid inkomstbortfall. För alla skador och sjukdomar som uppstått på grund av skador eller olycka i samband med arbetet skall ersättning kunna utgå. Därigenom kommer man ifrån tidigare svårigheter att få vissa sjukdomstillstånd klassificerade som yrkessjukdom enligt yrkesskadeförsäkringen.

Kravet på obligatorisk ansvarsförsäkring för arbetsgivare är ett annat krav i vpk-motionen. Den frågan har behandlats av skadeståndskommittén som lagt fram ett betänkande. I det betänkandet stöder inte kommittén förslaget att göra försäkringen obligatorisk. Kommitténs betänkande är f. n. föremål för remissbehandling och med hänsyn till detta anser utskottet att förslaget inte skall föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Herr talman! Utskottet är enigt i sin avstyrkan av vpk:s motion, och jag yrkar bifall till hemställan i lagutskottets betänkande.

Herr FRANZEN (vpk):

Herr talman! Herr Olsson i Sundsvall uppmärksammade möjligtvis

Onsdagen den
17 november 1976

*Vissa skadestånds-
rättsliga frågor*

inte att jag icke yrkade bifall till frågan om det strikta skadeståndsansvaret för arbetsköparna? Men det kan vi lämna därhän.

Jag tycker däremot inte att det räcker med det herr Olsson framför om att det skulle vara tillräckligt med en successiv utbyggnad av yrkesskadeförsäkringen. Det är inte, herr Olsson, så enkelt som ni försöker göra det. Hade det varit så enkelt som ni påstår hade vi inte behövt motionera i den här frågan. Då hade det inte behövts någon diskussion om att de som utsätts för risker på jobbet och får skador genom detta även skulle få ersättning.

Låt mig ta ett par exempel. Reabränslet Mc 77 och dess inverknings har det skrivits och pratats en hel del om. Vid flygflottiljen i Norrköping där man handskas med reabränslet Mc 77 kände de som jobbar med detta ämne illamående och yrsel. Många av dessa arbetare lider av olika symtom, som de tror beror på flygbränslet. Flygflottiljens ledning nekar att läkarundersöka alla dem som känner av de olika symtomen. Företagsläkaren avvisar undersökningen med att det inte finns någon anledning, eftersom Mc 77 inte är orsaken. Hur skall dessa arbetare kunna komma till rätta med det här problemet och få bevisat att eventuella skador är att härleda från jobbet?

Ett annat exempel. En elektriker, som ringde mig i dag på förmiddagen, har från åren 1968 och 1969 – alltså efter det att den nya bevisregeln infördes 1967 – fått problem med sina händer. Då han arbetar i nybyggnation på valv och väggformar där s. k. formsläppmedel används får han stora sår och sprickor i händerna, vilket omöjliggör för honom att arbeta. Han har förbjudits av läkarexpertis att "sätta sin fot" på dessa arbetsplatser. Besvären har i och med detta minskat, men han har inte kommit ifrån problemen för det. Han har under flera år gått på undersökningar var tredje månad, men läkaren kan inte säga att det till hundra procent är just formoljan skadorna beror på. Läkaren säger däremot att det med 80–90 % säkerhet beror på formsläppmedlet.

Nu säger departementschefen i propositionen om arbetsskadeförsäkringen att bevisregeln från 1967 skulle innebära att yrkesskada anses föreligga om inte starka skäl talar emot detta. Och enligt herr Olsson i Sundsvall skulle det i princip räcka att han kunde påvisa att han har sår i sin hand. Det framgår klart och tydligt, vad som än sägs i det här sammanhanget om generositet och liknande, att det inte håller i praktiken.

I det här exemplifierade fallet får en skadelidande ingen som helst ersättning, vare sig för lidande eller för förlorad arbetsförtjänst. Det finns många olika fall där arbetare inte kommer i åtnjutande av ersättningar vare sig för lidande eller för förlorad arbetsförtjänst. Arbetskyddsstyrelsen lade 1973 fram en rapport om slagbormaskinernas inverkan på människokroppen. Denna undersökning kom till efter påtryckning från Elektrikerförbundets avdelning 1 här i Stockholm. Utredningen utmynnar i att vibrationerna av slagbormaskinen är så höga att skador i händer, armar, skuldror och rygg inte utesluts, varför fortsatta undersökningar

i högsta grad är angelägna enligt dem som medverkade från arbetsmedicinska institutet.

Hur skall nu alla elektriker och alla andra som har jobbat med slagbormaskiner kunna bevisa att skadorna till hundra procent är orsakade av eller har kommit i anslutning till detta arbete? Man kan konstatera att flertalet av de här jobbarna inte har en chans att få ut någon ersättning med den nuvarande bevisregeln. Den omvända bevisföringen är därför den enda möjligheten även i det här sammanhanget.

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! Vi är alla ense om att arbetstagarna skall ha ett fullgott ekonomiskt skydd för skador som kan uppstå i samband med arbete. Det är bara det att vi har något olika syn på hur vi skall nå detta. Vpk är ensamt om sin bedömning att man genom strikt skadeståndsansvar skall lösa de här frågorna.

Jag vill erinra om den kraftiga expansion av olika kollektiva försäkringssystem som har tillkommit på arbetsmarknaden under senare år. Vi inom utskottet anser, liksom riksdagsmajoriteten i fjol ansåg, att det är en riktig målsättning för det fortsatta reformarbetet. Vi bedömer att ett bifall till motionärernas förslag om införande av strikt skadeståndsansvar för arbetsgivarna skulle rycka undan grunden för de redan existerande kollektivavtalsreglerade försäkringarna, och det skulle omöjliggöra en önskvärd ytterligare expansion av det ersättningssystemet. Vi litar i det här fallet på att arbetsmarknadens parter skall komma fram till successiva förbättringar som gör att alla arbetstagare som drabbas av yrkesskador skall ha ett fullgott skydd.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag håller med herr Olsson om att vi har olika syn på de här frågorna. Jag ville bara tala om för herr Olsson att vi från vpk:s sida givetvis vill lösa dessa frågor på det för arbetarna, dem som utsätts för skadorna, bästa sättet.

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! Låt mig påpeka att vpk är ensamt i det här fallet och vi inom alla andra partier, som representerar så många fler arbetstagare än vpk gör, är ense om den lösning som utskottet har förordat och som riksdagen tidigare har ställt sig bakom.

Herr FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Det sista herr Olsson sade låter kanske litet kryptiskt, men skillnaden i åsikterna är väl att vi inser att det är arbetsköparna, kapitalisterna, som skall stå till svars för de arbetsskador och olycksfall som jobbarna åsamkas i sin yrkesutövning.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 28

Onsdagen den
17 november 1976

*Vissa skadestånds-
rättsliga frågor*

Onsdagen den
17 november 1976

*Kostnaderna för
undersökning
m. m. av fast
fornlämning*

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels punkterna 1, 3 och 4 i motionen nr 1116 av herr Olsson i Stockholm m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkandet nr 3 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit punkterna 1, 3 och 4 i motionen nr 1116.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Franzén begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 295
Nej - 16
Avstår - 1

§ 11 Föredrogs

Lagutskottets betänkanden

1976/77:5 med anledning av motion om ersättning vid kollisioner mellan motorfordon och vilt m. m.

1976/77:8 med anledning av motion om utvidgad trafikförsäkring

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 12 Kostnaderna för undersökning m. m. av fast fornlämning

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1976/77:1 med anledning av motioner om kostnaderna för undersökning m. m. av fast fornlämning.

Herr FÅGELSBO (c):

Herr talman! Motionen nr 1975/76:184, som avlämnats av mig, behandlas i kulturutskottets betänkande nr 1976/77:1. I den motionen hemställer jag att riksdagen hos regeringen begär förslag, innebärande att undersökning och åtgärd som berör fast fornlämning i anledning av allmänt eller enskilt arbetsföretag betalas över statsbudgeten.

Vårt land är rikt på fornlämningar av olika slag. Inom vissa delar av

landet – främst Mälارlandskapen, Skåne och Västergötland – händer det rätt ofta att man påträffar fornlämningar vid byggnation. Man får inom dessa områden i många fall opåräknade kostnader för utgrävning och undersökning som kan bli mycket betydande. I de kostnader som riksantikvarieämbetet då debiterar ingår inte bara utgrävningskostnader utan dessutom uppdragsverksamheten, alltså ämbetets egna administrationskostnader och s. k. dokumentationskostnader, dvs. kostnader för den vetenskapliga bearbetningen. De fynd man gör i dessa kulturlager är helt och hållet statens egendom. Att dessa föremål från gångna generationer blir tillvaratagna är helt riktigt. Men enligt min uppfattning bör kostnaden härför inte drabba den enskilde, vilket sker i dag. Eftersom fynden är ett gemensamt intresse för alla borde också kostnaden för detta betalas över statsbudgeten.

Dessa utgrävningskostnader och uppdragsverksamheten kan bli mycket betydande. Jag har själv varit inkopplad på en byggnation där riksantikvarieämbetet först begärde 300 000 kr., men där det beloppet efter förhandlingar prutades till hälften. Sådana kostnader får givetvis inräknas i byggkostnaden och slås ut på hyresgäster. Även villa- och egnahemsägare har samma kostnadshot över sig vid sitt byggande.

Riksantikvarieämbetet har igångsatt ett vidgat inventeringsarbete avseende kulturlager i våra medeltida städer. Detta arbete sker i samarbete med lokala museer och berörda kommunala organ. Ämbetet säger i sitt remissvar över min motion bl. a. att ämbetet ämnar "föreslå att ett särskilt förslagsanslag inrättas inom ämbetets budget för sådana utgifter som föranledes av 9 § fornminneslagen".

Utskottet säger sig vara medvetet om att nu gällande bestämmelser i fornminneslagen ibland kan medföra ganska avsevärda olägenheter för berörda arbetsföretag. Vidare säger utskottet att det också kan vara förståeligt att den som belastas med utgifter av ifrågavarande slag känner sig försatt i en oförmånlig situation i förhållande till den som inte är i motsvarande läge.

Eftersom utskottet är enigt i sitt avstyrkande av motionen skall inte heller jag nu yrka bifall till densamma. Jag skall invänta den kommande budgeten och det förslagsanslag i densamma som riksantikvarieämbetet aviserar i sitt remissvar.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 13 Begränsning av kyrkliga markförvärv

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1976/77:2 med anledning av motion om begränsning av kyrkliga markförvärv.

Onsdagen den
17 november 1976

*Begränsning av
kyrkliga markför-
värv*

Herr BÖRJESSON i Falköping (c):

Herr talman! Jag hade inte för avsikt att ta till orda i det här sammanhanget, men eftersom utskottet har haft att behandla en motion där jag tagit upp frågan om begränsning av kyrkans förvärv av jord- och skogsmark och utskottet avstyrkt motionen vill jag bara säga några ord i anknytning till motionen som sådan.

Jag förväntar mig att jordbruksministern uppmärksammar den fråga som jag aktualiserat och sålunda föreslår tilläggsdirektiv för den sittande utredningen, så att den ingående kan pröva huruvida en begränsning av kyrkans förvärv av jord- och skogsmark kan vidtas. Jag ser detta som en mycket angelägen fråga och som ett problem som snarast bör lösas.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till hemställan i kulturutskottets betänkande nr 2.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 14 Föredrogs

Kulturutskottets betänkanden

1976/77:3 med anledning av motion om granskningen av stiftsnämnds förvaltning av kyrklig jord

1976/77:4 med anledning av motion om översyn av almanackans namnlängd

1976/77:5 med anledning av motion om underhållet av byggnadsminnesmärken inom försvaret

1976/77:6 med anledning av motion om alkoholfritt vin som alternativ vid nattvardsgång

1976/77:7 med anledning av motioner i vissa lokalradiofrågor

1976/77:8 med anledning av motion om inlösen av vissa fornfynd

1976/77:9 med anledning av motion om förvaringen av kyrkoarkivalier

1976/77:10 med anledning av motion om fraktstöd vid distribution av viss biograffilm

1976/77:11 med anledning av motion om en statlig lånefond för biografer

1976/77:12 med anledning av motion om cirkuskonstens villkor

Utbildningsutskottets betänkanden

1976/77:1 med anledning av motion om tillgodoräknande i Sverige av akademiskt prov i Danmark, Finland, Island eller Norge

1976/77:2 med anledning av motion om möjlighet för utländsk studerande att avlägga masters-examen i Sverige

1976/77:3 med anledning av motion om ämnet geografi i lärartjänst i grundskolan

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Onsdagen den
17 november 1976

*Lokaliseringen av det
norra skogsinstitutet*

Herr ELIASSON (c):

Herr talman! 1969 beslöt riksdagen att förlägga det norra skogsinstitutet till Sollefteå. Beslutet om lokalisering till Sollefteå fattades enhälligt och efter noggrant övervägande.

Vad norra skogsinstitutet beträffar uppföljdes aldrig det beslut som riksdagen fattade på annat sätt än att ett byggnadsprogram upprättades och redovisades av byggnadsstyrelsen. Enligt detta byggnadsprogram skulle skogsinstitutet placeras intill den befintliga skogsbruksskolan i Sollefteå. Efter de här konstruktivt sett sju magra åren har utbildningsutskottet föreslagit att ärendet, i avvaktan på den utredning som skolöverstyrelsen bedriver och med antagandet att denna utredning kan påverka utformningen av planerade lokaler, återförs till status quo.

Det är således en öppen fråga huruvida SÖ:s utredning kommer att innebära grundläggande förändringar av lokalbehovet.

Fördröjningen av uppföljandet av det här riksdagsbeslutet har medfört flera problem för landstingets skogsbruksskola i Sollefteå. Skogsbruksskolan behöver nya lokaler, och SÖ har uttalat att då viss lokalsamverkan bör ske mellan skogsbruksskolan och skogsinstitutet, måste lokalbehovs-ärendets prövning för landstingets del vila i avvaktan på fortsatt utredning om skogsinstitutets framtida verksamhet. Landstinget har emellertid beslutat att uppföra en ny maskinhall vid skogsbruksskolan i Sollefteå, och projektet är i full gång. Det är uppenbart att denna anläggning också kan serva det planerade skogsinstitutet. Byggs skogsinstitutet i Sollefteå enligt planerna, finns det möjligheter till ett värdefullt samspel mellan skogsinstitutet och den redan befintliga skogsbruksskolan, ett samspel som är mycket värdefullt vid t. ex. lärarbrist eller för att lösa andra problem av utbildningskaraktär som uppstår vid någon av de två skolorna.

I Sollefteå finns som bekant också gymnasieskola, och den skulle svara för samspelet mellan skogsinstitutet och gymnasieskolan. Det finns ytterligare ett samspel som kan vara värdefullt för de elever som efter genomgången skogsbruksskola och praktik vill vidareutbilda sig vid skogsinstitutet, nämligen att de då kan få önskad vägledning för att på ett smidigare sätt klara utbildningen vid skogsinstitutet.

Det finns således flera skäl som talar för en fortsatt lokalisering till Sollefteå, men nu skall alltså lokaliseringsfrågan prövas på nytt. Självfallet finner jag inga motiv för en ändring av det riksdagsbeslut som fattades 1969 i vad gäller lokaliseringen, men jag kan avvakta den pågående utredningen. En ytterligare fördröjning skulle vara mycket olycklig för skogsutbildningen.

Jag har i nuläget inget särskilt yrkande.

Onsdagen den
17 november 1976

*Statsbidrag till
lokaler för skolor-
nas simundervisning*

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Utbildningsutskottet är på det klara med att det är ganska olyckligt att den här frågan har fått ligga så länge, innan den slutligen löses. Det är t. ex. så, att de nuvarande lokalerna i Bispgården slits ned, och man har inte fått de resurser man egentligen behövt för att hålla dem i ordentligt skick. Men utbildningen där sker på ett utmärkt sätt, eleverna trivs osv.

Det som jag vill betona är angelägenheten av att skolöverstyrelsen verkligen får fram den aktuella utredningen, så att riksdagen kan ta ställning till var utbildningen slutgiltigt skall ske. Utskottet är helt enigt om att när det har gått så lång tid sedan riksdagsbeslutet fattades, är det alldeles nödvändigt att man får tillfälle att än en gång pröva vilken ort som är lämpligast från lokaliseringssynpunkt, när man väl vet vad utbildningen i framtiden skall innehålla.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 16 Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1976/77:5 med anledning av motion om lärares fortbildning

Utskottets hemställan bifölles.

§ 17 Statsbidrag till lokaler för skolornas simundervisning

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1976/77:6 med anledning av motion om statsbidrag till lokaler för skolornas simundervisning.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Av herr talmannens leende förstår jag att ärendet känns igen. Jag tog upp det i riksdagen första gången 1962.

Då motionerade vi om att det helt naturligt borde utgå statsbidrag till en simundervisningslokal – lika naturligt som till en gymnastikundervisningslokal. Ärendet remitterades till statsutskottet. Där uttalade man sin förvåning och sade: Det kan inte vara riktigt att det är skillnad mellan dessa fall. – Men närmare undersökning visade att detta orimliga förhållande rådde. Därför tillstyrkte statsutskottet en snabb utredning och riksdagen antog enhälligt detta uttalande från utskottets sida.

Sedan har emellertid ingenting hänt. Vi motionärer har återkommit gång på gång i detta ärende, men det har bara hänskjutits till olika instanser. Frågan har utretts av skolöverstyrelsen som tillstyrkt vårt förslag. Man hänsköt då ärendet till den stora idrottsutredningen, vilket jag och

övriga motionärer ansåg onödigt. Den stora idrottsutredningen tillstyrkte vårt förslag, men fortfarande hände ingenting.

Den senaste gången ärendet var uppe i riksdagen var 1971, och vi kan på s. 2 i utskottets betänkande läsa vad kulturutskottet då anförde:

”Av årets statsverksaproposition, bilaga 10, framgår att en promemoria med diskussionsunderlag angående nytt statsbidragssystem för skolbyggnader färdigställts och remissbehandlats. Beredningen av ärendet pågår alltjämt inom utbildningsdepartementet och utskottet anser sig därför inte böra tillstyrka föreliggande förslag i motionen 1971:820. Utskottet vill dock understryka önskvärdheten av att den fortsatta beredningen av ärendet påskyndas.”

Det har alltså gått fem år sedan dess och när vi motionerat på nytt hade vi naturligtvis hoppats att kulturutskottet skulle ha engagerat sig hårt i detta ärende och tillstyrkt vår motion om hemställan till regeringen om förslag till innevarande riksmöte om statsbidrag till simundervisningslokal. Men så har inte blivit fallet. Utskottet uttalar visserligen förståelse för vår motion och skriver att det är angeläget att den berörda statsbidragsfrågan löses snabbt. Det är vidare enligt utskottets mening naturligast att skolöverstyrelsen ånyo aktualiserar frågan hos regeringen. Men sedan föreslår utskottet att motionen inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd och hemställer till slut att riksdagen avslår motionen.

Herr talman! Det är inte underligt om vi som har motionerat känner oss besvikna. Vi har ånyo påtalat ett orimligt förhållande. Att det var orimligt konstaterades, som nämnts, redan 1962, och ändå kvarstår detta förhållande oförändrat nu, 14 år senare.

Herr talman! Jag skall inte framställa något yrkande, men jag måste uttala den förhoppningen att skolöverstyrelsen i anledning av den nya framstötten verkligen tar upp detta ärende på nytt och vänder sig till den nya regeringen. Jag hoppas givetvis att regeringen kommer att rätta till vad som så länge har varit fel. Det är orimligt att det här förhållandet skall få råda. Det framstår som orimligt för alla.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Herr Schött vände sig i sitt inlägg till kulturutskottet. Jag saknar insyn i det utskottets arbete, och därför skall jag nöja mig med att helt tala för utbildningsutskottet, som har avlämnat betänkandet i det här ärendet.

Vad vi föreslår att kammaren skall besluta är att man skall använda den normala proceduren, nämligen att avvakta det statliga utredningsarbete som pågår innan vi tar ställning i sakfrågan. Det pågår ett omfattande utredningsarbete om hur statsbidraget till kommunerna skall se ut. Detta arbete bedrivs såväl inom utredningen om skolan, staten och kommunerna, som inom den kommunalekonomiska utredningen. Att nu föregripa detta arbete kan inte vara lämpligt.

Jag vill ändå, herr talman, tillägga för min personliga del att jag tycker att motionärerna har rätt i sakfrågan och att jag är beredd att medverka

Onsdagen den
17 november 1976

*Statsbidrag till
lokaler för skolor-
nas simundervisning*

till en lösning i den riktning som herr Schött önskar.

Men riksdagen kan inte gå till ett ställningstagande just nu. Det är nödvändigt för oss, herr talman, att avvakta det pågående utredningsarbetet. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Jag framför till herr Alemyr och kammarans övriga ledamöter en ursäkt för min felsägning. Det är utbildningsutskottet som det denna gång gäller. Låt mig tillägga att detta ärende visserligen formellt gäller statsbidrag för byggande av vissa lokaler men att bakom vår motion ligger oro över den otillfredsställande situation som råder när det gäller simkunnigheten här i landet. Situationen är sådan att det fordras kraftiga åtgärder på alla håll för att få en bättring till stånd.

Jag delar inte herr Alemyrs uppfattning att riksdagen här i dag inte skulle kunna agera med kraft i denna fråga. Det hade hedrat riksdagen om den hade gjort det. Men jag får finna mig i den situation som föreligger.

Här har ånyo uttalats förståelse för motionärernas önskemål. Min tillit får jag nu sätta till den nya regeringen, som jag hoppas skall rätta till vad den gamla regeringen i många år försummat.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18 Föredrags

Utbildningsutskottets betänkande

1976/77:7 med anledning av motion om nordisk samordning av samernas vuxenutbildning

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1976/77:9 med anledning av propositionen 1976/77:7 om ändring i lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring, m. m.

Civilutskottets betänkanden

1976/77:1 med anledning av propositionen 1975/76:149 med förslag till lag om allmänna fjärrvärmeanläggningar, m. m., jämte motion 1976/77:2 med anledning av motioner rörande naturvårdslagen 1976/77:3 om ändring i lagen (1976:666) om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 19 Meddelande om frågor

Nr 28

Meddelades att följande frågor framställets

Onsdagen den
17 november 1976

den 17 november

*Meddelande om
frågor*

1976/77:80 av fru *Berglund* (s) till herr arbetsmarknadsministern om ratifikation av viss artikel i Europarådets sociala stadga:

År 1962 godkände riksdagen en av Europarådet utarbetad social stadga. Vissa artiklar undantogs vid ratificeringen, bl. a. artikel 4 mom. 4:

”att erkänna alla arbetstagares rätt till skälig uppsägningstid vid anställningens upphörande”.

Lagstiftningen när det gäller anställningstrygghet har genomgått omfattande förändringar, och det torde inte finnas något hinder att nu ratificera nämnda artikel och moment.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till herr arbetsmarknadsministern:

Ämnar statsrådet vidta åtgärder för att artikel 4 mom. 4 i Europarådets sociala stadga ratificeras?

1976/77:81 av herr *Siegbahn* (m) till herr justitieministern om kvinnlig tronföljd:

När kan utredningen om kvinnlig tronföljd väntas bli överlämnad, och avser regeringen att under innevarande riksmöte förelägga riksdagen proposition i denna fråga?

1976/77:82 av herr *Siegbahn* (m) till herr industriministern om upphävande av förordning om statlig upphandling av råolja m. m.:

Avser regeringen att upphäva förordningen av den 22 juli 1976 om upphandling för statlig myndighet av råolja eller raffinerade produkter?

§ 20 Kammaren åtskildes kl. 12.53.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert